

Uitgave van de
Gereformeerde
Bijbelstudiebond

Thema: Gods wil en toelating

Wegwijs

In dit nummer:

Gods leiding in mijn lijden

De Rode Draad:
heilshistorie voor kinderen

**Polygamie: droom of
nachtmerrie?**

**Bondsdag 9 mei
Groningen**

Die dag

*Wij zaten lang
stil bij elkaar
en staarden maar
langs elkaar,
en staarden maar
naar het behang.*

*Wij zagen steeds ontstelder
wat niet bestaat,
zo bij elkaar,
wat niet bestaat,
wat jij vertelde:*

*Ik had hem pas in bad gedaan
en babbeltjes gezegd.
En spartelfris
hem weggelegd.
Ik kom terug,
kijk even om,
heel even om de hoek,
en zie, en zoek, en merk
hoe vreemd hij daar
– nog warm een armpje –
met dood gezichtje
dood ligt.*

*Wij zwegen lang
en zeiden iets
en hoopten maar
dat tijd wel slijt,
zoals men zegt
dat tijd wel slijt.*

*Hij is terecht,
heb jij gezegd.*

*En toen:
Gods doen is recht.*

*Maar ook:
dat nooit, dat nooit dit went.
Het spoortje bloed
wordt al maar roder,
mijn kleine grote vent
al doder.*

*En op de duur:
blijf in de strijd die komt
niet zo verstomd
als in dit uur.
Bid deze nacht
en ga met kracht
met bidden door
– wat heet voorbij? –
voor mij.*

Willem L. Meijer

Stage

Ze had haar les goed voorbereid. Bijbelse geschiedenis in groep 4 van de basisschool. Ook over het doel van haar vertelling had ze nagedacht. Twee had ze er opgeschreven. 1. De leerlingen weten dat er niks gebeurt zonder dat God het wil. 2. De leerlingen weten dat God ook altijd voor ons zorgt.

De inhoud van de les was het verhaal over David en Saul uit 1 Samuël 18. Van de vorige dag wisten de kinderen nog dat de HEER Saul een kwade geest had gestuurd. En nu ging het verhaal verder. De juf vertelde dat Saul jaloers werd op David en hem wilde doden. Allerlei plannen bedacht Saul. Maar het lukte hem niet, omdat God David hielp. Want hij wilde niet dat David gedood zou worden.

Niet alleen de kinderen hingen aan haar lippen! Met veel aandacht volgde ook ik het verhaal van deze stagiaire. Doel 1 vluchtte ze door haar vertelling. Doel 2 wilde ze bereiken door een klassengesprek erna.

Ik woonde de les bij als stagebegeleider. Na afloop konden we samen concluderen dat ze haar doelen goed in het oog had gehouden. Maar het waren geen doelen waar je in één les mee klaar bent. Zulke doelen gaan je hele leven mee.

David

Thuis, op mijn bureau, lagen de thema-artikelen van deze WEGWIJS. Over Gods wil en toelating. Ik was net bezig met mijn Op Weg. De bijbelles van die ochtend paste er precies bij. De doelen van de juf-in-spé ook. Er gebeurt niets zonder dat God het wil. En hij zorgt altijd voor ons. Wat is het leven van David vol geweest van beproevingen, moeiten en lijden. Wat is hij ook voor verschrikkelijke verzoeken bezweken! Toch was hij 'de man naar Gods hart'! Waarom hield God Satan niet bij David weg? Hoe kan het dat God een kwade geest naar Saul stuurde? Waarom brengt de Heer moeiten in ons leven? Waarom laat hij toe dat er zulke vreselijke dingen gebeuren? Waarom laat hij toe dat Satan ons verzoekt? Is dat allemaal zijn wil? Het zijn misschien wel de moeilijkste vragen die je als kind van God kunt hebben.

Beproevingen en verzoeken

Wij maken meestal onderscheid tussen beproeving en verzoeking. Beproeving noemen we dan allerlei verdriet en lijden dat in ons leven komt. Daar ging de vorige WEGWIJS over. Verzoeking gebruiken we als het woord voor verleidingen van Satan. Als je daarover nadenkt, kom je vanzelf uit bij de Here Jezus.

Want ook in het leven van Jezus zijn zware beproevingen en verzoeken geweest. Waarom moest zelfs hij door Satan verzocht worden? Waarom moest hij zo vreselijk lijden? Onuitsprekelijke angsten. Smarten. Verschrikking. Helse kwellingen. Als we zover zijn gekomen in ons denken, weten we ook wel wat antwoorden. Het was om onze zonden. Het was om Gods verlossingsplan. Zo liet hij Gods liefde voor ons zien. En zijn volmaakte gehoorzaamheid aan de wil van zijn Vader. Hij heeft alle beproevingen doorstaan. En voor geen enkele verzoeking is hij bezweken. Nooit ging hij in op de verleidingen van Satan. Zo heeft hij ten slotte Satan overwonnen.

Vluchten naar Jezus

En dan weten we ook weer wat hij voor ons heeft bereikt. Nu kan hij ons te hulp komen als wij verzocht worden. Elke keer als je verzocht wordt, mag je aan hem denken. Mag je naar hem vluchten. Hij geeft je bescherming en hulp. Wat jij zelf niet kunt, kon hij wel. Hij heeft het laten zien. En hij kan het nog steeds. Hij wil je helpen. Iedere keer als plotseling die verkeerde begeertes in je opklaaien. Je felste aanvechtingen. Dat kan van alles zijn. Eerzucht, ijdelheid, gierigheid, seksueel verlangen, wraakgevoelens, verlangen naar macht. Praat jezelf niet aan dat het heus zo erg niet is. Daar zijn we heel handig in. Voor mij... in mijn situatie... die is toch wel anders dan bij anderen... en trouwens, God is toch genadig? Hij vindt het heus niet zo erg! Het zijn de fluisteringen van de vader van de leugen! Luister er niet naar. Maar vlucht ervoor weg! Vlucht naar de Here Jezus! Houd hem in je gedachten. Hij is er altijd! Zie zijn gekruisigde lichaam voor je. Als je op zo'n moment je voorstelt hoe hij aan het kruis hing. Alles heeft hij doorstaan. Voor jou. Diezelfde Jezus is niet ver weg. Hij is door een hechte band met je verbonden.

OP WEG

Wilma van der Jagt

Bonddag 9 mei Groningen Martiniplaza

feestelijk, bijzonder,
ontroerend, spankend,
bemoedigend,
verrijkend, een dag
om nooit te vergeten!

Thema:

Gewoon vroom
sprekers:
Ds. Jouk Kruidhof
Ds. Jan de Haan

m.m.v.

Noortje van Middelkoop
Harm Hoeve
Ewoud Gosker
Geref. Brassband

presentatie nieuwe logo
Douglas Design

Zie ook de informatie op p. 66

Hij woont zelfs in je. En hij heeft gezegd: 'Je hebt geen verzoeken te doorstaan die niet te dragen zijn. God is trouw en zal niet toestaan dat je boven je krachten wordt verzocht: hij geeft je mét de verzoeking ook de uitweg, zodat je haar kunt doorstaan.'

God ervaren

Je mag weten dat je zo iedere verzoeking kunt overwinnen. Niet door je eigen kracht. Door de kracht van Jezus, jouw Heer, worden al je verkeerde begeerten gekruisigd, gedood en begraven. Ze regeren je niet meer. Je oude mens sterft. Je nieuwe mens staat op. Dan ga je je leven aan Christus offeren. Als een offer van dankbaarheid. Je ervaart zo elke dag meer de kracht van God. En de vrede met hem, door het kruis van je Heer en Heiland.

Zonder ervaring van die kracht van God kan niemand christen zijn. Ervaren worden alleen kinderen van God, die volharden. Wie niet volhardt, ervaart ook niets. 'Als God iemand die ervaring wil geven, stuurt hij hem aanvechting,' zei Luther. Zo beproeft God ons geloof. En elke overwonnen aanvechting is al een glimpje van de grote overwinning die komt. We kijken ernaar uit! We worden er langzaam maar zeker voor klaargemaakt. Zo groeit met de beproefdheid de hoop.

Doel

Nee, er gebeurt niets zonder Gods wil en toelating. De Bijbel leert het ons. Satan is in alles wat hij wil ondergeschikt aan God. In het bijbelboek Job lees je dat heel duidelijk. Satan heeft wel macht. Veel macht zelfs. Maar alleen waar God hem die macht laat. En voor zover God het toelaat. God gebruikt hem om zijn plan van verlossing uit te voeren. Daar is Satan bij nodig. Tegen zijn wil werkt hij daaraan mee. Want door zijn aanvallen blijkt het geloof van Gods kinderen. Hun vertrouwen op God. Hun volharding. In de kracht van hun Heer houden ze vol. Ze zijn door hem gekocht en betaald. Ze bezwijken niet in verzoeken. Hun oude mens wordt meer en meer gekruisigd. Dwars door alle beproevingen heen, blijven ze op God hopen. Door zijn kracht zoeken zij wat boven is. En hij maakt hen klaar voor zijn nieuwe aarde.

We weten dat God aan zijn doel werkt. Ons hele leven is Hij daarmee bezig. Het lijkt wel wat op stagelopen. Jouw Vader is bezig je mooi te maken. Steeds mooier. Hij maakt jou op je allermooist. Zoals hij je heeft bedoeld. Voor straks. Voor bij hem thuis.

*Heer, ik wil uw Liefde loven
al begrijpt mijn ziel u niet.
Zalig hij die blijft geloven,
ook wanneer het oog niet ziet.*

BONDIG

Oud en nieuw

Dit jaar is voor de Bond echt een feestjaar! Daar past ook een nieuwe uitstraling bij. Al een paar keer heeft u in WEGWIJS daarover kunnen lezen: het nieuwe logo, straks een vernieuwd tijdschrift, de vernieuwde website en de eerste dvd, waarop we veel positieve reacties kregen! We hopen zo de Bond opnieuw onder de aandacht van onze doelgroep te brengen. Langzamerhand zijn we wat uit beeld geraakt. Dat bleek uit het onderzoek dat het Steunpunt Gemeenteopbouw in opdracht van het bestuur had uitgevoerd.

Zoals u in het januarinumnummer van WEGWIJS hebt kunnen lezen, verandert de naam van de bond niet. We blijven wie we altijd zijn geweest: Gereformeerde Bijbelstudiebond. Uit het interview in het *Nederlands Dagblad* naar aanleiding van het verschijnen van de dvd hebt u misschien een andere indruk gekregen. Dat is ten onrechte. Wel is de naam 'Gereformeerde Bijbelstudiebond' te lang om te verwerken in een logo. Een logo

heeft een beperkte omvang en is alleen een 'herkenningsplaatje'. Daarom staat in het logo alleen 'Bijbelstudiebond'.

Alle vernieuwingen passen gewoon binnen de statuten. Daarom zijn er geen voorstellen tot wijziging gedaan.

Dat nieuwe logo heeft natuurlijk gevolgen voor de vormgeving van dit blad. Daarom leek het ons een goed moment ook de hele opzet van WEGWIJS eens onder de loep te nemen. Het nummer dat u nu in handen heeft, is het laatste in de oude jas. De spiksplinternieuwe uitgave wordt gepresenteerd op de bonddag, 9 mei in Groningen. U bent van harte uitgenodigd bij die presentatie aanwezig te zijn! Ook als u niet kunt komen, krijgt u op 9 mei het nieuwe blad. Dat wordt bij u thuisbezorgd. Dat betekent dus dat het april- en het meinumnummer dit keer samenvallen.

bijbe
studie
bond
lezenlerenleven

Gods leiding in mijn lijden

P.F. Lameris

Wat een dwaasheid. Het christelijk geloof? Kolder. In één woord. Zegt die Bijbel nota bene, dat je als mens blij moet zijn met tegenslagen. Met lijden. Zie je wel, dat christenen niet met hun beide benen op de grond staan? Moet je eens zien wat er op deze wereld te koop is. Je zult maar op één dag, bij een vliegtuigongeluk of bij een aardbeving je vrouw, je beide dochtertjes en je moeder kwijtraken. Vreugde scheppen in lijden? De Bijbel weet niet waar hij over praat. Het christelijk geloof? Dank je de koekoek. Mij niet gezien.

Kunt u zich voorstellen, dat iemand zo reageert bij het lezen van een tekst als Jakobus 1:2? 'Het moet u tot grote blijdschap stemmen, broeders en zusters, als u allerlei beproevingen ondergaat.' De Bijbel zou niet weten over de schrijnende zaken die lijden met zich meebrengt? De Bijbel zou buikspreek als het over moeiten en leed gaat? En de God van de Bijbel, de almachtige schepper, moet wel een wrede tiran zijn, als hij de wereld gebukt laat gaan onder allerlei verschrikkingen? In hoeverre heeft God de hand in het lijden? Is God de leidende (die er de hand in heeft) of de lijdende (die het leed ook zelf ondergaat), wanneer het gaat om het leed in de wereld? We zullen proberen in te gaan op dit soort vragen.

Lijden

Als wij het over 'lijden' hebben, wat bedoelen we daar dan mee? Waar hebben we het precies over? Ik zou hier geen enkele beperking willen aanbrenge. Er is in deze wereld sprake van tegenslagen, van lichamelijk of psychisch lijden, van emotioneel niet tegen de dingen opgewassen zijn, van een lichamelijke of verstandelijke handicap. Ontslag, al of niet terecht, ziekte, ongelukken. De dood van één of meer geliefden. Kleine, plaatselijke rampen; grote, wereldwijde catastrofes. Gevangenschap, geloofsvervolging, martelingen. Noem maar op. In al die gevallen kun je terecht spreken van 'lijden'. En dat zullen we ook doen. Als ik in wat ik hierna schrijf, voorbeelden geef, dan kun je dus voor jezelf uiteraard een willekeurig ander voorbeeld in gedachten nemen.

De Bijbel en het lijden

Genesis

Als het erop aankomt, wordt in het allereerste begin van de Bijbel al een antwoord gegeven op de vraag waarom er lijden voorkomt in de wereld. Het is de straf van God op de ongehoorzaamheid van de eerste mens en zijn vrouw. Adam en

Manninne, die zich tegen Gods leiding, tegen Gods eenvoudige eis verzetten. Wonderlijk is het dan wel. Als God met zijn strafaankondiging komt, is het begin van zijn bestraffende spreken gericht aan het adres van de slang, Satan. Maar die strafaankondiging aan het adres van Satan houdt ook een belangrijke belofte in voor de mensheid. Genesis 3:15: 'Vijandschap sticht ik tussen jou (slang) en de vrouw, tussen jouw nageslacht en het hare, zij verbrijzelen je kop, jij bijt hen in de hiel.' Satan, die dacht de mensheid voor zich gewonnen te hebben, blijkt niet de vriendschap van de mensen te krijgen, maar vijandschap, oorlog. Hij heeft het nog niet voor elkaar. Er komt een tweedeling onder de mensen. Een deel slechts zal zich aansluiten bij de slang, bij Satan. Maar het nageslacht van de vrouw in geestelijke zin zal zich verzetten tegen de leiding die van de slang uitgaat. En 'het' nageslacht van de vrouw, de Zoon, zal het rijk van de slang vernietigen. Christus wordt aangekondigd, die echter ook 'de' beet van de slang zal moeten ondergaan. Een lijdende Christus wordt hier al aangekondigd.

De strafaankondiging aan de mens zelf is ook opmerkelijk. De mens en zijn vrouw worden zelf niet vervloekt. We lezen dat Satan wel wordt vervloekt. 'Vervloekt ben jij, dat je dit hebt gedaan,' lezen we in vers 14. Dat wordt gezegd tegen de slang. Maar de vrouw, Manninne, krijgt te horen, dat haar zwangerschappen zwaar en pijnlijk zullen

'Een mens, geboren uit een vrouw – kort zijn zijn dagen, doordrenkt van onrust' (Job 14:1)

worden. Haar vrouw-zijn zal onder meer uitkomen in haar moeder-zijn, maar dat zal bemoeilijkt worden. En de man? Voor hem geldt dat vanwege zijn overtreding, zijn ongehoorzaamheid, de aarde, de akker wordt vervloekt. Maar het woord 'vloek' valt niet rechtstreeks in zijn richting. Wonderlijk. Lees maar: "Tegen de mens zei hij: "Je hebt geluisterd naar je vrouw, gegeten van

de boom, die ik je had verboden. Vervloekt is de akker om wat jij hebt gedaan, zwoegen zul je om ervan te eten, je hele leven lang" (vs. 17).

Uiteraard, we erkennen het, er zit daarin ook een 'vloek' die de mens treft. Maar vergelijk hoe het gaat in Genesis 4. Daar krijgt Kaïn na de moord op zijn broer (of was het doodslag?) te horen: 'Vervloekt ben jij' (vs. 11).

Lijden als straf. Straf op de zonde. Vergelding van een God die niet over zich laat heenlopen. Vergelding van een wrekend, maar tegelijk genadig God. Dat is het antwoord van Genesis. God heeft de hand in het lijden. Het lijden van de mens gaat niet aan God voorbij.

Job

Job is het boek dat diep ingaat op de waaromvraag. Kun je Gods handelen narekenen? Is leed altijd een antwoord op zonde? Kan degene die God liefheeft, hier rekenen op een heerlijk leventje? En als het niet goed gaat in je leven, ligt daar dan altijd een concrete zonde aan ten grondslag? Ongeveer zoals de leerlingen van de Heer Jezus redeneren, als ze de blindgeborene zien? 'Rabbi, hoe komt het, dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?' Voor de vrienden van Job is het zo klaar als een klontje. 'God doet niet zomaar iets. Jij hebt het moeilijk, Job? Ja, kijk eens, jongen, je hebt natuurlijk onbeleden zonden. Erken het maar, uiterlijk was het allemaal even mooi bij jou, maar, dat kan niet anders, in het geniep was jij de grootste doerak. Allemaal schone schijn. Jij bent in feite het schoolvoorbeeld van de schijnheilige. Nee, man, kom er maar mee voor de draad. Je bent een groot zondaar.'

'Een mens, geboren uit een vrouw – kort zijn zijn dagen, doordrenkt van onrust' (14:1). Job ervaart lijden, maar weet zich recht, zelfs tegenover God, te staan. 'Here, God, gij, de Ontzagwekkende, dit heb ik niet "verdiend". Dat weet u wel. Dit lijden dat mij treft, kan niet, kan onmogelijk zijn omdat u mij wilt straffen. Toch moet ik lijden. Ik begrijp

u niet. En toch, dwars door alles heen, blijft u mijn God.' Dat is uiteindelijk het antwoord van Job: 'Ik weet: mijn redder leeft, en hij zal ten slotte op aarde ingrijpen. Hoezeer mijn huid ook is geschonden, toch zal ik in dit lichaam God aanschouwen. Ik zal hem aanschouwen, ik, geen ander, heel mijn binnenste smacht van verlangen' (19:24-26). Kijk, dat is geloof. Dwars tegen beter 'weten' in.

De uitkomst van het boek? De slotsom is dat niet de vrienden, maar juist Job recht heeft gesproken over God. Job moet erkennen dat hij ten onrechte God ter verantwoording riep. Hij maakt zich klein en legt de hand op de mond. Maar hij wordt wel door God geprezen.

God

Is Gods hand er in het lijden? Is God de Almachtige, die heel de schepping leidt en regeert? Is de God van de Bijbel ook de God van zondag 10 van de Heidelbergse Catechismus? Is God de grote veroorzaker van rampen en verschrikkelijke gebeurtenissen? Als je vervolgd wordt en je zit tientallen jaren onschuldig in de vunzige kerkers van christenhaters, is daar dan Gods hand in? Kunnen wij nog uit de voeten met een tekst als Amos 3:6: 'Geschiedt er ooit onheil in een stad zonder toedoen van de HEER?'

Voor de moderne mens is het een onverdraaglijke gedachte: een liefhebbend God die leed toedeelt. Vanuit een zekere rechtlijnigheid wordt gereedeneerd volgens dit stramien: óf God is liefde, en dan zorgt God zo voor de mens, dat die het goed heeft; óf die God is een wrede tiran. Een tiran die naar willekeur de ene mens opoffert en de andere mens spaart. Voor het 'ouderwets' antwoord 'Op de bodem aller vragen ligt des mensen zonde-schuld' is geen plaats meer. Dat wij God in zijn wijsheid, in zijn liefde, in zijn toorn, in zijn rechtvaardigheid niet na kunnen rekenen? De mens kan maar moeilijk zijn eigengemaakte troontje verlaten en erkennen dat Gods gedachten hoger zijn dan welke gedachte van de mens ook. Dat zijn wegen nu eenmaal hoger zijn dan de onze.

Het is heerlijk, onnoemelijk moeilijk en tegelijk onvoorstelbaar troostrijk te blijven bij de belijdenis van de zondagen 9 en 10, dat 'de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, Die om zijn Zoon Christus mijn God en mijn Vader is, ... ook elk kwaad, dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt, voor mij (zal) doen meewerken ten goede. Want niets, noch dood, noch leven, noch engelen noch krachten, noch hoogte noch diepte noch enig schepsel zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods welke is in Christus Jezus, onze Here.'

Satan

Satan? In hoeverre is hij de veroorzaker van leed, van lijden? Merkwaardig is het, dat zijn rol in de Bijbel zo beperkt is op dit vlak. Natuurlijk we kennen allemaal zijn 'rol' in het boek Job. Daar 'verleidt' hij de Heer God ertoe Job leed toe te brengen. Maar daarbuiten om? Ja, steeds indirect, door de mens tot zonde te verleiden en zo die mens 'rijp' te maken voor Gods straffen. De satan wordt getekend als de grote tegenstander van God, die er uiteraard veel plezier in heeft God ertoe te brengen de mensen te straffen. Satan wil Gods werk afbreken, dus zal hij trachten de mens in verzet te brengen tegen God.

Als het erop aankomt, zijn er – naast Job – in de Bijbel maar twee plaatsen te vinden, waar Satan rechtstreeks leed toebrengt. Beide komen voor in het Nieuwe Testament. De eerste is Lucas 13, waar de Heer Jezus van een kromgebogen vrouw zegt, dat zij achttien jaar door Satan geboeid werd gehouden. De tweede plaats is het bekende woord van Paulus uit 2 Korintiërs 12 over de doorn in zijn vlees, een engel van Satan.

De hoofdlijn van de Bijbel is duidelijk: het lijden wordt ons toegedeeld door God, de Vader van de Heer Jezus Christus. Het is de liefdevolle hand van een almachtig Vader, die in zijn zorg ook doet lijden.

Prediker

'Ijdelheid der ijdelheden.' 'Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte' (Pred. 1:1). Is de Bijbel een optimistisch boek? Lees dan het wijsheidsboek Prediker en je komt ervan terug. De Prediker lijkt, op het eerste gezicht zeker, een buitengewoon negatieve kijk op het wereldgebeuren te hebben, maar ook op de mentaliteit van de mens en de leiding van God. Is zijn kijk ondertussen ook niet zeer realistisch? Ja, moet het antwoord zijn, zeker als je let op alle vergeefsheid die hij waarneemt en die maar al te vaak met de handen te tasten is. Maar, verkijk je niet op zijn kijk. Prediker laat zien hoe het leven is zonder Christus. En klaagt zijn klaagzang in een diep verlangen naar de Christus, die het leven vulling zal geven en zin zal geven. Dat merk je, zelfs in zijn advies in het slot van zijn boek (11:9): 'Geniet dus, beste vriend, van je jonge jaren ... Volg de wegen die je hart wil gaan, gun je ogen wat ze wensen. En onthoud bij alles wat je doet dat God je aan zijn oordeel onderwerpt.' In feite is het de boodschap die ook in het Nieuwe Testament terugkeert. Te denken is aan Galaten 5:1 'Christus heeft ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven. Laat u niet opnieuw een slavenjuk (van de zonde namelijk, PFL) opleggen.' En Augustinus staat als het ware op de schouders van Prediker, als hij uitroept: 'Heb God lief, en

doe wat je wilt.' Natuurlijk, je kunt met zo'n woord aan de haal gaan. Maar het kan ook innig vroom worden uitgelegd.

Paulus

Paulus haalt Prediker aan in zijn beroemde achtste hoofdstuk van de brief aan de Romeinen. Paulus weet ook van lijden. Maar hij laat de betrekkelijkheid van dat lijden in deze wereld zien in vergelijking met wat ons te wachten staat. En *wij* kunnen verlangen naar wat ons te wachten staat, maar de hele schepping doet dat. Want de schepping is, zegt Paulus, 'ten prooi aan zinloosheid' (daar heb je de 'ijdelheid', de 'lucht en leegte' van Prediker), 'niet uit eigen wil, maar door hem die haar daaraan heeft onderworpen' (8:20). Paulus zegt dus, in aansluiting aan Prediker, dat de schepping aan zinloosheid is onderworpen. Is lijden dan 'zinloos'? Zegt Paulus dat? Nee, maar, zo laat Paulus zien, als je puur menselijk redeneert, dan zie je de zin van deze wereld, en dus ook de zin van het lijden niet. Want, als er al sprake mocht zijn van zinloosheid, dan is dat een tijdelijke kwaal. 'Wij weten dat de schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt' (vs. 22). Maar, zij is in blijde verwachting. De barensweeën lopen wel degelijk op iets positiefs uit: de openbaring dat wij kinderen van God zijn. En dat maakt, dat er wel degelijk 'zin' is te zien in het lijden van de hele mensheid, van de hele schepping.

Jakobus

'Het moet u tot grote blijdschap stemmen, broeders en zusters, als u allerlei beproevingen ondergaat' (1:2). Zo begint Jakobus zijn brief. Hoe kan dat? Moet je blij zijn, als je als jong meisje, verloofd en bijna getrouwd, je bruidegom moet

verliezen door een verkeersongeluk? Blij zijn als je, na een gespannen uitzien naar de geboorte van je kind een dood kindje in je armen houdt? Blij zijn, als je als moeder van een gezin aan bed gekluisterd bent en niets kunt doen dan je mondje roeren? Blij? Wat is de Bijbel voor een wreed boek, dat blijdschap eist bij groot verdriet? Moeten we leren stoïcijns te worden? Is het boeddhisme soms een verlengstuk van het christendom?

De moderne mens van de eenentwintigste eeuw kan niet zoveel met lijden. En zeker niet met een God die lijden stuurt, aanstuurt en ook nog het lijden zin zou geven. De Bijbel is daar ondertussen wel duidelijk over. Eén van de doelen geeft Jakobus dus aan. Dat wij ons met heel ons leven toevertrouwen aan onze hemelse Vader, die weet wat hij doet, ook als hij ons leed toedeelt. Hij heeft ons leven in zijn hand. En moeiten en leed, zo wijst Jakobus aan, kunnen ons ook geestelijk sterk maken. Sterk in die zin, dat je je met je hele hebben en houden aan de Heer God toevertrouwt. Daardoor wordt het leed nog niet gemakkelijker te dragen. Maar het geeft wel perspectief in het lijden van deze wereld. En zo, in dat kader, kan Jakobus het zelfs met blijdschap zeggen, dat het lijden mag leiden tot standvastigheid, zodat u 'volmaakt en volkomen zult zijn, zonder enige tekortkoming' (vs. 3).

Petrus

In zijn eerste brief komt Petrus in hoofdstuk 4 met exact dezelfde boodschap. 'Hoe meer u deel hebt aan Christus' lijden, des te meer moet u zich verheugen. En des te uitbundiger zal uw vreugde zijn wanneer zijn luister geopenbaard wordt' (1 Petr. 4:13). Wie deze dingen leest, merkt: de Bijbel heeft geen antwoord op alle vragen. Maar de antwoorden die de Bijbel wel geeft, zijn lang niet altijd gemakkelijk te dragen. Het vergt geloof, heel groot geloof, om in het lijden God vast te houden.

Verwerking

1. *Woordmagneet*
Schrijf op een bord of een vel papier het woord LIJDEN.
Schrijf daaromheen woorden die associëren met dit woord.
Bekijk de woorden en ga met elkaar na wat opvalt en waarop dat wijst.
2. *Stellingen*
Ieder kiest eerst voor of tegen de stelling.
Bespreek dit in kleine groepjes; probeer elkaar te overtuigen.
Hierna kiest ieder opnieuw voor of tegen.
Geef aan waarom anders gekozen wordt.
 - * Stelling 1: Lijden is straf op de zonde.
Vergelijk het boek Job, Lucas 13:1-5 en Johannes 9:2.
 - * Stelling 2: God veroorzaakt het lijden.
Zoek argumenten voor en tegen deze stelling en zet die naast elkaar.
Geldt deze stelling ook vandaag bij allerlei rampen, zoals de aardbeving in Pakistan en

India of de honger en aids in Afrika?

3. *Carrouselgesprek*

Zet stoelen tegenover elkaar. Kies één van onderstaande vragen.

Ga daarover in gesprek met degene die tegenover je zit. Schuif na twee minuten allemaal een plaats naar links op en ga weer in gesprek. Doe dit totdat je weer tegenover de eerste persoon zit waarmee je begonnen bent.

Herhaal dit voor de andere vraag.

Bespreek daarna alles in de grote groep.
Bewaak de tijd!

* Op de bodem aller vragen ligt des mensen zondeschuld.'

Kunnen wij als christenen iets met deze uitspraak?

* Lees Romeinen 8:20. Schrijf met eigen woorden op wat er staat. Wissel dit met elkaar uit. Is er principieel verschil tussen het woord 'zinloosheid' in de NBV en het woord 'vruchteloosheid' in de NV-51?

De zin van het lijden

VERKENNING

P.F. Lameris

We hebben in het vorige artikel niet alle teksten uit de Bijbel die over het lijden gaan, besproken. Dan moet je haast elk bijbelboek behandelen. Toch zijn er wel lijnen uit te zetten op grond van wat de Bijbel zegt. Welke lijnen laat de Bijbel zien? Minstens deze: Ten eerste: straf, vloek, vergelding van Gods kant vanwege de zonde. Ten tweede: God geeft kracht om lijden te doorstaan tot eer van God zelf. In de derde plaats: Het leed van deze wereld gaat hoe dan ook niet buiten God om. Hij is er zelf op het hoogst bij betrokken. Dat brengt ons bij een vierde lijn: kruisdragen.

Kruisdragen achter Christus aan

‘Moet lijden?’ Moeten wij er een eer in stellen veel te lijden?

Dat is niet voorstelbaar voor de verwende Nederlander. Maar in China, waar vervolgingen van christenen al tientallen jaren, zo niet honderden jaren aan de orde van de dag zijn? Ook in onze westerse kerkgeschiedenis zijn er perioden aan te wijzen van rivaliteit in het lijden. Martelaarschap werd gezocht. Is het niet terecht als we letten op het spreken van de Heer Christus over het kruisdragen achter hem aan?

Opvallend is hoe vroeg de Heer Jezus spreekt over het lijden van zijn volgelingen. En dubbel merkwaardig is dat hij, althans in Matteüs 10, nog vóór de aankondiging van zijn eigen kruis, de tegenslagen van zijn volgelingen aanduidt als ‘kruisdragen’ (Mat. 10:38). Het was niet nodig geweest voor de leerlingen van de Heer Jezus, dat ze zo verrast waren over Christus’ spreken over zijn eigen kruis.

Als we het lijden leren zien in het perspectief van het lijden van Christus, dan is, zoals Paulus juichend uitroept in 1 Korintiërs 15, de engel uit het lijden verdwenen. Of, zoals de Catechismus belijdt: het strafkarakter is voor wie in Christus Jezus is, aan het leed ontnomen. En dat is heerlijk.

In feite is het christendom niet te begrijpen zonder het kruis van Christus. Hij verliet de hemelse heerlijkheid en kwam als een klein en kwetsbaar menskind op de aarde. Maar is het christendom wel te begrijpen? Welke leider eist het zo van zijn volgelingen? ‘Wie niet zijn kruis draagt en Mij op mijn weg volgt, kan niet mijn leerling zijn’ (Luc. 14:27). Wie dit woord van zijn heiland ernstig neemt, hoort over het lijden van de wereld meer verbaasd te zijn dan over het lijden van de christenen.

Onverhoorde gebeden

Eén aspect van de moeite van wie de Heer God liefhebben, is wel de onverhoorde gebeden. Voor veel christenen kan het een groot probleem

zijn. Waarom hoort, verhoort God niet als ik tot hem roep? In de Bijbel zie je toch heel vaak wel die verhoring? En, als God niet verhoort, komt dat dan niet door onze tekortkomingen, ook in het geloof? Zegt Jakobus het niet: ‘Vraag vol vertrouwen, zonder enige twijfel. Wie twijfelt is als een golf in zee, die door de wind heen en weer wordt bewogen. Wie zo aarzelend en onberekenbaar is bij alles wat hij doet, moet niet denken dat hij iets van de Heer zal krijgen’ (Jak. 1:6,7).

Hoe kom je hieruit? Op het eerste gezicht lijkt Jakobus de oplossing helemaal bij de mens te leggen. Als je niet krijgt wat je vraagt, dan ligt het aan jouw eigen twijfels. En zo lijkt alles helemaal logisch te zijn. Zo logisch als wat ook maar. Hier liggen echter wel degelijk blijvende problemen. Enerzijds is het gewoon zo. Wij komen te kort. Zeker ook in onze gebeden. Maar, als God onze gebeden verhoort omdat wij dat waardig zouden zijn, dan zou niet één gebed verhoord

kunnen worden. Anderzijds: ook de Bijbel spreekt duidelijk over onverhoorde gebeden. Hoewel wij het niet begrijpen, is het wonderlijk genoeg naar de ervaring van velen zo, dat je zelfs kunt spreken van de zegen van onverhoorde gebeden. Was dat ook bij Paulus niet zo? Als de Heer hem antwoordt op een 'onverhoord' gebed met: 'Je hebt niet meer dan mijn genade nodig, want kracht wordt zichtbaar in zwakheid'?

Toch, om op Jakobus terug te komen, ook dit: natuurlijk, als de nood hoog is, mag je roepen. Schreeuwen. God aanlopen, zoals dat vroeger heette. Daar is niets op tegen. Maar hoe vaak zijn onze gebeden ook niet wensenlijstjes, waarin wijzelf en onze problemen en probleempjes centraal staan? In hoeverre staan onze gebeden in het kader van de komst van Gods koninkrijk en de verheerlijking van Gods naam? Wat dat betreft heeft Jakobus ook ons, christenen van de eenentwintigste eeuw, nog genoeg te zeggen.

Ten slotte nog dit: de onverhoorde gebeden in het leven van christenmensen kunnen horen bij dat

kruisdragen achter Christus aan. Ze horen bij een geloof dat weet van Gods liefde in Christus. Een onvoorstelbaar grote liefde.

De komst van Christus en van zijn rijk

Wie in Christus gelooft, zich leerling, volgeling van zijn heiland weet, mag zich burger weten van zijn rijk. Het koninkrijk van Christus is niet van deze wereld, beleed hij tegenover Pontius Pilatus. En, zijn rijk is nabij. Hoe? In tijd? Wij weten niet hoe nabij de wederkomst van onze heiland is. Dat kan binnen enkele dagen zijn, het kan nog honderden, misschien wel duizenden jaren duren. Hoe kan het dan nabij zijn? Wel, in plaats. Net zoals het koninkrijk der Nederlanden vanaf het moment van de invasie in Normandië in 1944 hoe langer hoe meer nabij kwam, zo is het koninkrijk der hemelen principieel gezien 'nabij'. De duivel gaat rond als een briesende leeuw, zegt de Schrift, juist omdat hij weet, dat hij nog weinig tijd heeft. En die duivel? Ja, die zullen we moeten vrezen. 'Vrezen' in de zin van 'bang zijn voor'. Zoals we in de laatste oorlog de Duitsers hadden te vrezen. Maar meer mogen we de Heer God 'vrezen' – in de zin van: 'ontzag hebben voor en hartelijk liefhebben' –, die de duivel en zijn trawanten zal pijnigen in het eeuwige vuur, maar de zijnen zal opnemen in zijn heerlijkheid.

Lijden? Ja. Het hoort bij deze wereld en het hoort bij ons christen-zijn. Het hoort bij het geloof. Maar het lijden doet ons ook te meer uitzien naar de heerlijke wederkomst van Jezus Christus, de Koning. Het gebed van elke christen mag zijn: 'Kom, Heer Jezus, kom.'

Ds. P.F. Lameris was werkzaam als predikant in Blija i.c.m. Holwerd, Spakenburg-Zuid, Vollenhove-Kadoelen en Den Helder en als pastoraal werker tijdens de vuurwerkramp in de Gereformeerde Kerke te Enschede-Noord. Nu is hij als emeritus-predikant werkzaam in de Nederlandstalige Iglesia Reformá op Curaçao.

Reageer!

Het april/meinummer (het eerste nummer in de nieuwe layout, dat op de Bondsdag verschijnt!) gaat over de drie-eenheid van God de Vader, Zoon en heilige Geest. Aan jou als lezer willen we de vraag voorleggen: aan welke Persoon van de drie-eenheid denk je als je het over God hebt? En Wie spreek je aan in je gebed? Kun je dat toelichten, bijvoorbeeld wat het zegt over je band met God?

Mail of schrijf naar: Martine Kwey-Haasdijk, Soerendonk 33, 3823 AN Amersfoort, m.kwey@bijbelstudiebond.nl.

Verwerking

1. *Enige vorm van lijden is verplicht voor iedere christen.*

Lees Jakobus 1:2 en 1 Petrus 4:13.

Is dit een reële eis van de Bijbel?

2. *Het christelijke geloof vraagt een soort van stoïcijnse houding van gevoelloosheid ten opzichte van het lijden.*

* Formuleer een tegenovergestelde stelling.

* Schrijf bovenstaande uitspraken op een bord of een groot vel papier. Vraag de leden van de groep hun mening hierop te geven. Bespreek ze vervolgens in kleine groepjes.

3. *Wat houdt voor jou het 'kruisdragen achter Christus aan' in?*

Beantwoord deze vraag voor jezelf en schrijf het antwoord op.

Vorm kleine groepjes en wissel de antwoorden uit.

Bespreek met elkaar hoe je elkaar kunt aansporen, bemoedigen, helpen het kruis te dragen.

4. *Geef het christelijke geloof perspectief in jouw ogen met betrekking tot het ondergaan van lijden?*

Vorm groepjes van 4-6 personen. Ieder beantwoordt voor zichzelf deze vraag op een vel papier. Geef vervolgens het antwoord door aan degene die naast je zit. Die leest wat de ander geschreven heeft en schrijft daar een reactie op. Geef vervolgens weer door en herhaal dit tot ieder zijn eigen blaadje heeft. Bespreek één voor één de resultaten van de schrijfronde.

Zorg er met elkaar voor dat alle papieren besproken worden. Let goed op de tijd.

5. *Onverhoorde gebeden*

Laat één uit de groep in gesprek gaan met een ander lid van de groep.

Stel je voor, dat je als vriend(in) stuit op het probleem van onverhoorde gebeden in het leven van de ander.

Hoe zou je het gesprek aangaan en hoe zou je proberen te troosten?

Bespreek vervolgens met elkaar de volgende vraag: Hoe kijk je aan tegen onverhoorde gebeden? Zijn er onverhoorde gebeden? Noem voorbeelden uit de Bijbel.

Je hoeft niet bang te zijn...

Beelden van dode soldaten. Huilende mensen na een aardbeving. Gewonde kinderen na een aanslag. Het komt allemaal voorbij, met het indringende geluid op tv en het staat met grote foto's op de voorpagina van de krant. Kinderen kunnen het zien. Ze horen ervan en er wordt over gepraat. Met neutrale of bezorgde gezichten.

Er gaat geen week voorbij of er is wel - min of meer - schokkend nieuws. Doen de kinderen hun ogen en oren dicht? Vragen ze erover door? Of doet het hun - zo te zien - niets?

Omgaan met moeilijke zaken. Of kinderen het nu willen of niet, ze krijgen ermee te maken. Ze weten meestal niet wat er achter dat schokkende nieuws zit. Ze kunnen het vaak niet begrijpen. Wat gebeurt er precies? En waar gebeurt het? Hoe ver is dat hier vandaan? Stel je eens voor dat... Die verschrikkelijke oorlog... Zo'n ernstige aard-

beving... En het regent wel heel hard. Komt zo'n overstroming ook hier? Zulke vragen kunnen *kinderzorgen* tot gevolg hebben. Kinderen kunnen er bang van worden. Er kan heel wat in die koppies omgaan. En tegelijk zien we die kinderen heerlijk buiten spelen: rennen, roepen, ruzie maken. Die kinderen

KOPPELING

Tonnis Bolks

Een gevoel van onzekerheid en onveiligheid kan bij het zien van schokkende beelden makkelijk naar boven komen. Tekening van Hermen, 11 jaar

zijn zo lekker bezig! Toch lopen er heel wat kinderen met zorgen, angsten en stressgevoelens rond. Een paar jaar geleden was het veel in het nieuws: stress bij kinderen. Dat is natuurlijk niet opeens veranderd.

Kinderzorgen

Kinderen kunnen stressgevoelens krijgen als gevolg van een bepaalde

gebeurtenis of onder invloed van aanhoudende omstandigheden waarin ze leven. Die gebeurtenis of die omstandigheden vragen dan eigenlijk te veel van het kind. Het kind is niet in staat om die last te dragen. Het gaat, zoals dat heet, de psychische draagkracht te boven.

De gebeurtenissen waarmee een kind te maken krijgt, kunnen heel verschillend zijn. Het kan gaan om die schokkende beelden, maar ook om het sterven van iemand uit de omgeving, een ziekenhuisopname, het zien van een ernstig ongeluk 'in het echt' of om een verhuizing die als onprettig wordt ervaren.

Alle kinderen krijgen wel eens met zulke *life-events* te maken.

Ook kan het zijn dat kinderen in situaties opgroeien die te veel van hen vragen. Kinderen kunnen bijvoorbeeld in constante armoede leven of verwaarloosd worden. Of ze verkeren in een moeilijke situatie rond gescheiden ouders. Sommige kinderen worden op school consequent buitengesloten. Weer anderen kunnen niet mee komen op school. Niet alle kinderen krijgen – gelukkig – met zulke omstandigheden te maken.

Angst

Veel spanningen en zorgen leveren bij kinderen angsten op. Een gevoel van onzekerheid en onveiligheid kan bij het zien van schokkende beelden makkelijk naar boven komen. Angst voor een overstroming, voor een aardbeving, voor mannen met witte jassen of met zwarte mutsen, voor verdachte pakketjes.

Angst hoort erbij in een mensenleven. Daar leer je van om in bepaalde situaties alert te reageren. Bang zijn voor de grote weg met die snelle auto's is niet erg. Bang zijn voor dat gevaarlijke beest ook niet. Angst levert in dat geval alleen maar beschermende reacties op en dat is goed. Maar angst is vaak ook hinderlijk. Dan gaat het samen met een gevoel van onrust. Dan kun je er niet van slapen. Dan word je er druk van...

Aanleg en omgeving

Het omgaan met moeilijke dingen heeft altijd te maken met de draagkracht en de draaglast van de kinderen. Hoeveel kunnen ze aan en hoeveel krijgen ze te dragen?

Een evenwicht daartussen is belangrijk. De aanleg en de omgeving spelen daarin een rol.

De draagkracht wordt dus voor een deel door de opvoeding bepaald. Een positieve ouder-kindrelatie is een belangrijke bron van steun. Elk kind heeft emotionele steun uit z'n omgeving nodig. Goede vrienden geven die ook, zeker als kinderen ouder worden. Net zo belangrijk: fijne leerkrachten of steun vanuit de kerk.

Dat zijn allemaal factoren vanuit de omgeving, invloeden van 'buiten'.

De 'binnenkant' van het kind, de persoonlijkheidsaspecten, spelen ook een grote rol. Staat het kind stabiel in het leven? Durft het wat te zeggen? Beschikt het kind over veerkracht? Het ene kind is nu eenmaal sneller uit zijn doen dan het andere.

Kinderen weten van nature meestal aardig om te gaan met stress. Bepaalde factoren in het kind kunnen positief en veerkrachtverhogend werken. Het is bijvoorbeeld prettig als een kind actief is. Dan kan het makkelijk zijn zorgen opzij zetten en wat anders gaan doen. Het is in het voordeel van het kind als het goed gehumeurd is en een positieve instelling heeft.

Een open instelling is ook handig. Kinderen die snel een vriendje of vriendinnetje opzoeken om zorgen te delen, zijn direct al heel veel kwijt. Een grote mate van zelfstandigheid en zelfredzaamheid heeft ook een positieve invloed. Kinderen krijgen daardoor makkelijker het gevoel de situatie onder controle te hebben.

Aanpakken

Hoe de omgeving er ook uitziet en hoe het kind ook is, elk mens heeft bepaalde mechanismen 'in huis' die in werking treden als er zich situaties voordoen waar hij of zij eigenlijk niet tegenop kan. Dat zijn door God gegeven aanpassingscapaciteiten, vermogens tot verwerking van problemen. Die mechanismen treden in werking om de druk van buitenaf aan te kunnen. Het is niet zo dat ze altijd goed of meteen werken.

Een aanpak kan zijn: het probleem oplossen. Dan komt de persoon in actie. Het kind laat het er niet bij, maar gaat informatie vragen. 'Hoe kan het dat...?' 'Wat moet ik doen...?' 'Hoe kan ik het anders aanpakken...?' 'Het lukt me niet!'

Deze probleemoplossende manieren komen al voor bij kleuters.

Een andere aanpak is: de emoties 'aanpakken'. Dat zou bijvoorbeeld kunnen betekenen dat het kind leert relativeren: 'Het valt wel mee, toen was het

nog veel erger.' Of dat het steun gaat zoeken. 'Ik kan het niet alleen, maar mijn broer wil me wel helpen. Dan lukt het me wel.' Dat werkt allemaal positief.

Voor het aanpakken van de emoties is nodig dat het kind de gevoelens kan beheersen en enige kennis heeft van hoe het werkt.

Steun

Kinderen gebruiken zoveel verschillende aanpakken om aan een situatie vol spanning het hoofd te bieden. Hoe ze dat doen heeft weer te maken met individuele trekken, met de leeftijd en met de ontwikkeling. Ook hangt het af van de steun uit de omgeving. Jonge kinderen hebben meer steun vanuit de omgeving nodig dan oudere kinderen. Dat betekent dat jonge kinderen ook meer beïnvloed worden door de reacties van ouders op stressvolle situaties.

Hoe kinderen met spanningen omgaan heeft trouwens altijd te maken met hoe ouders ermee omgaan. Kinderen moeten ook leren het gevoel te krijgen zelf problemen aan te kunnen. 'Daar wordt je flink van.' Als kinderen alles uit handen genomen wordt, is er sprake van geleerde hulpeloosheid.

Serius nemen

Kinderzorgen en -angsten. Ze zijn er. Soms zonder dat ouders het weten. Hoe komen vader en moeder erachter?

Dat vraagt allereerst dat er wordt gesproken met de kinderen en dat er actief wordt geluisterd. Daardoor wordt bekend wat er in de kinderen omgaat. Waar ze aan denken, wat er leeft, waar ze zich druk over maken. In gesprekken komt dat naar voren. Een voorbeeld: Jeroen van vier heeft op de tv iets verschrikkelijks gezien. Een aardbeving. Op de vraag waar dat is gebeurd, antwoordt moeder: 'Dat is in een heel ver land. Wees maar niet bang. Dat kan hier niet gebeuren.' Een paar maanden later vertelt moeder over vakantieplannen. Jeroen vraagt: 'Waar gaan we dan naartoe?' Moeder antwoordt nietsvermoedend: 'Naar een heel ver land.' Jeroen zegt niets... Maar laat wel iets zien. Moeder vraagt: 'Lijkt je dat niet leuk...?'

Als er naast het verbale gelet wordt op het non-verbale gedrag, dan wordt ook veel duidelijk. Een ernstig of een bezorgd gezicht. Gauw weggelopen als het journaal weer aanstaat. Ogen en oren dichtdoen bij enge geluiden. Dat soort uitingen zeggen veel.

In kindertekeningen en in spel komt trouwens ook heel veel naar voren! Het is de moeite waard daar eens goed op te letten.

Je hoeft niet bang te zijn

Voor het grip krijgen op situaties is het ook belangrijk dat kinderen informatie krijgen. Natuurlijk moet die informatie afgestemd zijn op de leeftijd en de ontwikkeling van het kind. Voor een jong kind als Jeroen zegt afstand nog niet veel.

Bij het geven van informatie staat eerlijk zijn voorop. Niet iets verdoezelen en zeggen dat er niets kan gebeuren.

In alles moet vooropstaan dat de kinderen serieus genomen worden. Kinderen die enge dingen zien, zien die dingen echt. Een opmerking als: 'Ga maar lekker slapen, je weet toch dat spoken niet bestaan' werkt niet.

Kinderen moeten ruimte krijgen om ergens mee te zitten.

Vertrouwen

Ouders, broers en zussen, familie, de leerkracht, de omgeving kunnen zoveel steun bieden. Dat levert de kinderen 'geleende kracht' op. Die kunnen ze sociaal en emotioneel goed gebruiken. Kinderen kunnen leven op die geleende kracht. Kinderen putten hoop en vertrouwen uit wat volwassenen laten zien en doen.

Kinderen met zorgen en angst voelen zich beperkt. Angst betekent namelijk: *engte*. Geen ruimte. Daar staat tegenover: vertrouwen. Vertrouwen geeft *ruimte!*

Ouders die vertrouwen hebben, geven dat mee! En wat is het dan mooi dat ouders het vertrouwen op God laten zien. Daar halen zij de kracht voor het leven vandaan. Uit het geloof. Het geloof als ruimteschepper en als houvast.

Wat is het dan mooi om samen met kinderen dat prachtige lied in al zijn eenvoud te zingen:

*Je hoeft niet bang te zijn,
al gaat de storm tekeer.
Leg maar gewoon je hand
in die van onze Heer.*

*Je hoeft niet bang te zijn,
als oorlog komt of pijn.
De Heer zal als een muur
rondom je leven zijn.*

*Je hoeft niet bang te zijn,
al gaan de lichten uit.
God is er en Hij blijft
als jij je ogen sluit.*

Als jij je ogen sluit... Om te gaan slapen. Maar ook om te bidden.

God is er. God blijft er! Ook als er zorgen zijn.

Ook als je het eigenlijk niet meer aankunt.

Je hoeft niet bang te zijn! Blijf vertrouwen op God.

Dat mogen we onze kinderen meegeven.

'Door deze platen kom je steeds weer uit bij het Woord'

Hanneke
Goudappel

SPREKEND

Onderwijzeres Wennie Evers tekent in haar boek *De Rode Draad* voor kinderen de lijn van de heilshistorie. De reeks kleurrijke, schematische platen helpt kinderen de samenhang en chronologische volgorde in de bijbelse geschiedenis te zien. In december 2005 is ook een werkboek bij *De Rode Draad* verschenen.

Toen Evers (43) de platen maakte, werkte ze op de Rehobothschool in Ede, een reformatorische streekschool voor zeer moeilijk lerende kinderen. Daar ontstond haar idee om de rode draad door de bijbelse geschiedenis in platen weer te geven. De kinderen aan wie ze les gaf, dwongen haar er goed over na te denken hoe je iets overbrengt. Evers: 'Hoe maak ik de lijn in de Bijbel nou duidelijk? Je moet voor deze kinderen ontzettend concreet en sober de belangrijkste feiten van de bijbelse geschiedenis neerzetten. Ik wil zo graag dat ze er iets mee kunnen en dat ze het onthouden.' Het prentenboek toont kinderen de lijn die door de Bijbel loopt en helpt hen die te onthouden. Evers wil ermee laten zien dat de bijbelse geschiedenis een doel heeft: 'Vertellen hoe de Heere Zijn belofte in stand houdt, hoe Hij handelt met Zijn volk, tot Zijn eer. De draad wijst ook naar het bloed van de Heere Jezus, als een lijn door de geschiedenis.'

Ontstaan

Toen Evers de platen ontwierp, had ze nooit gedacht dat het eens een boek zou worden. Ze maakte de prenten ter ondersteuning van haar bijbelse vertellingen, een proces van zo'n acht jaar. Heel eenvoudig begon ze op een vel papier met vier cirkels: Adam, Abraham, David en de Here Jezus. Langzamerhand ontstonden er steeds meer platen. Evers: 'In de loop van de tijd schaaftde ik de platen bij en voegde dingen toe, of vereenvoudigde door ervaring en de reactie van de kinderen vanuit hun belevingswereld.' Die interactie met de kinderen vindt de onderwijzeres heel belangrijk. 'Mijn leerlingen hebben het boek eigenlijk gemaakt,' zegt Evers. 'In die interactie tussen de kinderen en mij is het gegroeid tot wat het is.' De kleurrijke platen die nu in het boek staan, hingen jarenlang bij Evers in de klas. Van links naar rechts zo'n 25 prenten. Toen ze veel positieve reacties kreeg en ook een uitgever enthousiast reageerde, was de eerste druk van het prentenboek in oktober 2002 een feit.

Ze moet vaak corrigeren: '*De Rode Draad* is géén kinderbijbel, niet alleen maar bedoeld om uit voor te lezen. Het boek is ondersteunend naast alle kinderbijbels.' Inmiddels zijn de platen uit het boek ook los, per

set te koop, op stevig papier van A4-formaat. Zo kunnen scholen de prenten aanschaffen om ze op te hangen in klaslokalen. In december 2005 is het werkboek verschenen.

Achtergrond

Evers, lid van de Gereformeerde Gemeente in Nederland te Barneveld, is ruim vijftien jaar als leerkracht verbonden aan de Rehobothschool. Eerder was ze acht jaar kleuterjuf in Ede. Op dit moment werkt ze vooral als intern begeleider binnen de school; ze heeft dezelfde functie ook op een school voor Praktijkonderwijs. Ze heeft bewust voor schematische beelden gekozen. 'De hele visuele beeldcultuur die we tegenwoordig kennen, vind ik best moeilijk. Het beeld moet niet over het Woord heen gaan, het moet echt ondersteunend blijven. Door deze platen kom je steeds weer uit bij het Woord.'

Wat is het doel van *De Rode Draad*?

'De rode draad staat voor de lijn door de bijbelse geschiedenis. In het boek geven de platen de hoofdpunten van de bijbelse lijn van de heilshistorie aan. Het doel van de platen is om de kinderen deze lijn te vertellen en te leren. Ik weet zelf dat ik, toen ik een jaar of dertien, veertien was, pas door kreeg dat het volk Israël na de woestijnreis weer terugkwam in zijn eigen land. Op school of op catechisatie bestaat de kans dat de verbanden in de Bijbel de kinderen niet altijd duidelijk worden. De bijbelse geschiedenis wordt vaak in delen verteld, het ene jaar dit, het andere jaar dat. Daardoor missen de kinderen soms de chronologische volgorde en de samenhang. Ik merk dat veel van hen de volgorde van bijbelse personen helemaal niet kennen. Het geeft niet als je stukjes uit de Bijbel vertelt, als je kinderen ook maar leert om die in het geheel van de bijbelse geschiedenis te plaatsen.

Door de platen wordt de rode draad die door de Bijbel heen loopt, heel beeldend. Als ik in de bijbelse vertelling bij David was en het werd bijna Kerst, maakte ik een grote 'sprong' naar het kerstevangelie. Door middel van de platen kon ik de kinderen precies duidelijk maken wat David met Kerst te maken heeft.'

'Door de platen wordt de rode draad die door de Bijbel heen loopt, heel beeldend.'

Gesprek bevorderen

‘Een ander doel is ouders en kinderen met elkaar in gesprek te brengen. Beelden nodigen uit tot praten en zo kom je toch weer bij het Woord. Geloven is door het gehoor: wat je doorgeeft, is ten diepste niet in een plaat of beeld te vangen. Daarom kun je als ouders het boek ook niet in de armen van je kind schuiven; het biedt juist stof om er samen over te praten. Het boek is ook ondersteunend bij de “trits” kerk-school-gezin. Hoe praat je thuis met je kinderen over de kerk? Ouders vinden dat soms moeilijk. Platen uit het boek kunnen daarvoor een aanleiding zijn. En ook andersom, dat een kind na de kerkdienst zegt: “Mam, de dominee had het over de plaat van Abraham.”

De tijd van de kinderen zelf heeft ook een plaats in de rode draad van Adam tot de dag van de wederkomst. Een plaat van een kerkinterieur met preekstoel, doopvont, avondmaalstafel en collectezakken haakt aan bij het leven hier en nu. Dat is herkenbaar voor de kinderen. De kinderen vragen het mij ook: “Juf, hoort u al bij de rode draad?”

Doelgroep

‘Veel mensen denken dat het boek voor kinderen met een verstandelijke handicap is. Dat komt omdat ik op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen werk. Zij zijn mijn inspiratiebron geweest, maar het prentenboek is geschikt voor alle kinderen en hun ouders en leerkrachten, niet specifiek voor het speciaal onderwijs. Scholen maken gebruik van het boek, maar ook catecheten, bijbelstudieclubs, gezinnen of zorgcentra voor gehandicapten. De platen zijn prima te gebruiken op de basisschool, maar ze hebben ook iets in zich “voor iedere leeftijd”. Ik sprak een ouderling die de platen op belijdeniscatechisatie gebruikte. Door de eenvoud vallen er soms kwartjes.’

Opzet

‘De uitgever vroeg mij om er per plaat een bladzijde toelichting bij te schrijven. Hij zei: “Jij als leerkracht kunt er van alles mee, maar voor ouders is het fijn als erbij staat wat ze allemaal bij de plaat kunnen vertellen aan hun kind.” Zo zijn de visuele beelden gekoppeld aan woorden, ter ondersteuning van de ouders. Het boek bestaat uit 25 prenten met daarbij steeds één pagina uitleg. Bij elke plaat staat een bijbeltekst en een psalm die erbij past. De taal is niet heel eenvoudig. Ouders kunnen het boek samen met hun kinderen lezen. Wat oudere kinderen kunnen het ook zelf lezen. Om ouders nog meer steun te geven is het werkboek gemaakt.’

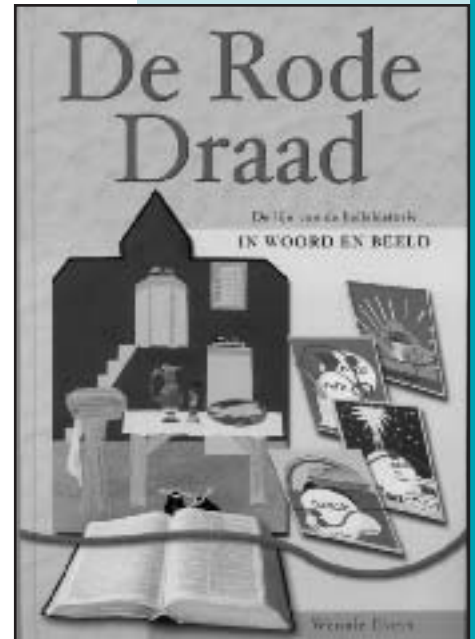
Werkboek

‘Doordat de platen heel eenvoudig van opzet zijn, gaan veel kinderen ze natekenen of plakken. Zo maken ze hun eigen rode draad. Dat is ook de bedoeling van het werkboek. Dat ze zélf aan de slag gaan met de rode draad in de Bijbel. Het werkboek telt 100 pagina’s. In dat boek kunnen de kinderen platen en de rode draad kleuren, en de woorden in de platen zelf invullen. Ook zit er een stickergedeelte in het boek. Die stickers moeten op de goede plaats worden geplakt. Feitenvragen stimuleren de kinderen om stukjes in de Bijbel op te zoeken en in te vullen. Ook wordt bijvoorbeeld gestimuleerd de *Kanttekeningen bij de Statenvertaling* na te lezen. Verder staan er themavragen in voor iets oudere kinderen.’

Reacties

Van ouders en collega-leerkrachten kreeg Evers veel positieve reacties op haar boek. Ook scholen toonden belangstelling. Op een aantal reformatorische basisscholen wordt het boek al gebruikt en ook wel tijdens catechisaties. De platen hebben iets ‘universeels’, juist door hun schematische vorm. Van reformatorische gezindte tot evangelische hoek zijn ze goed bruikbaar. De tekst van zowel het prentenboek als het werkboek past vooral bij de reformatorische geloofsbeleving. *De Rode Draad* is heel geschikt als cadeau. Evers: ‘Ik hoor ook wel van mensen die het cadeau voor een kraamvisite kopen of als doopgeschenk geven.’

Hanneke Goudappel studeerde Journalistiek aan de Christelijke Hogeschool Ede en wordt redacteur geestelijk leven bij het Friesch Dagblad.

Wenne Evers

De Rode Draad. De lijn van de heilshistorie in woord en beeld

Uitg. Boekhandel Gebr. Koster Barneveld

ISBN 90 5551 248 6

56 pag. Prijs € 19,90

Werkboek bij *De Rode Draad*

ISBN 90 5551 337 7

107 pag. Prijs € 9,95

Set van 25 platen

Prijs € 19,50

Polygamie: droom of nachtmerrie

D. Grutter

VRAGENDERWIJS

Op een vergadering van de mannenvereniging 'Sybrandus Lubbertus' te Dokkum kwam de 'veelwijverij' aan de orde. Die kwamen de leden telkens tegen in het Oude Testament. Hun vraag is: 'Waarom stelde God dit niet uitdrukkelijk vast als een grove zonde? Ook toen het volk Israël door God geregeerd werd als theocratie en door de wet, die daar door God zelf gegeven was, was de sanctie daarop in de gevallen van meerdere vrouwen bij één man niet erg sterk.'

Hier wordt een zaak aan de orde gesteld die bij gelovigen vaak verwarring oproept. Hoe kan het nu dat de Bijbel tolerant schijnt te zijn tegenover de polygamie? De vereniging noemt het 'veelwijverij'. Dat doet het nog ongunstiger klinken. Dat herinnert onder andere aan de doperse seksuele uitspattingen in Münster, waar Jan van Leiden de teugels in handen had.

Waar gaat het over?

Bij het horen van het woord polygamie denken we vaak direct aan een man die meer vrouwen heeft. Dat is één vorm. Maar onder polygamie valt ook het omgekeerde: een vrouw die meer mannen heeft. Die vorm komt onder andere voor bij sommige kleinere volken in Tibet en India. Daar is dat erkend en legaal, en wordt het gezien als passend binnen het leefpatroon van die gemeenschap. Bij de arme boeren in Tibet is deze vorm economisch bepaald. Als elke zoon uit een gezin een eigen vrouw nam en een gezin zou stichten, zou de schaarste aan voedsel nog groter worden. In sommige groepjes in India wordt het gebruik veroorzaakt door het gebrek aan meisjes. In andere situaties stuurden vorsten hun dochters naar een vorst met wie men een bondgenootschap gesloten had. Ze dienden in het diplomatieke verkeer om de belangen van hun land te behartigen en tegelijkertijd te zorgen dat de verhoudingen tussen landen goed bleven.

In de Dertigjarige Oorlog hadden zoveel mannen het leven verloren, en waren zoveel vrouwen onbeschermd en onverzorgd achtergebleven, dat de Duitse Rijksdag voor een korte tijd de polygamie legaliseerde om de samenleving weer enigszins te later herstellen.

Deze vormen van polygamie zijn niet te vergelijken met seksuele uitspattingen. De drijfveer was ook heel anders. Er waren meer aspecten in geding dan (alleen) seksuele.

Wat lezen we over polygamie in de Bijbel?

Met deze kennis willen we nu eens gaan kijken

naar de polygame situaties die we in de Bijbel tegenkomen.

Voor het eerst komen we daarmee in aanraking in Genesis 4, waar we lezen dat Lamech twee vrouwen nam, Ada en Silla. Deze nakomeling van Kaïn trekt zich niets aan van de instelling van het huwelijk door de Here. De taal die deze man uitslaat, laat zien dat hij een goddeloos mens is, die zich ook nadrukkelijk doet kennen als een 'kind' van Kaïn. Een bruuwt. Daarna lezen we over de aartsvaders. Zowel Abraham als Jakob kregen kinderen bij slavinnen.

Gaat het daarbij om grove zonde, zoals de mannenvereniging in zijn vraag stelt? Ik denk het niet. Het is geen zaak van seksuele lust. Het gaat om de kinderen. Het is dan ook opvallend dat niet Abraham en Jakob deze slavinnen nemen, maar dat ze hun door hun vrouwen worden gegeven. Met het doel dat die slavinnen kinderen baren op haar knieën, zoals we dat lezen in Genesis 30:3 (NBG-51). En dat gebeurde vaak letterlijk. Het kind werd geboren in de schoot van de vrouw die de slavin aan haar man had gegeven. En het kind werd door Rachel dan ook haar kind genoemd: God heeft mij een zoon gegeven (Gen. 30:6). Een van mijn collega's noemde ze in een preken-serie 'de draagmoeders'. Dat was de functie van deze bijvrouwen.

Daarnaast is er nog het huwelijk van Jakob met de beide zusters Lea en Rachel. Maar we weten hoe Lea hem in het huwelijksbed geschoven is. Is dit grove zonde? Als we dat denken: wat was dan de goede oplossing? Alsnog Lea wegsturen? Of niet meer met Rachel trouwen?

Wat sterk onze aandacht trekt, is de geschiedenis van de ouders van Samuël: de vrome Elkana had twee vrouwen, Hanna en Peninna. De Bijbel maakt niet duidelijk wat de reden is geweest. Misschien de kinderloosheid van Hanna. Maar dat is niet met zekerheid uit te maken. Aan de andere kant was het de tijd van de Rechters, waarin iedereen deed wat goed was in eigen ogen. Waar de priesters leefden in overspel. In zo'n situatie raken ook vrome gelovigen soms de weg kwijt.

Vervolgens zijn daar de harems van de Israëlitische koningen. Ondanks dat de Here in zijn koningswet gezegd had dat de koning er niet veel vrouwen op na mocht houden (Deut. 17:17), hebben zij dat wel gedaan. Dat hoorde bij de grandeur van het koningschap en bij het politieke verkeer in die tijd.

Wat zegt de Bijbel daarover?

Hoe stelt de Here in de Bijbel Zich nu op tegenover de polygamie? Of, om de vraag van de vereniging over te nemen: waarom stelde God dit niet uitdrukkelijk vast als een grove zonde? Allereerst is het voor mij de vraag of de Here dat niet gedaan heeft. De Bijbel is immers vanaf de tijd van Mozes geschreven. Zou de Here al die eeuwen daarvoor zijn mensen niet hebben onderricht over het huwelijk? Heeft God niet meer met mensen gesproken dan we achteraf daarover kregen opgetekend? Hij sprak toch met Abraham en Henoch en Noach. Zou dat niet aan de orde geweest zijn? In Genesis 2 maakt de Here al duidelijk dat monogamie normatief is. Man en vrouw schiep Hij hen. En die twee zouden tot één vlees zijn. Daarvoor hoef je niet allerlei teksten en tekstjes te zoeken. Iedereen die de Here kende, las dat duidelijk af uit de wijze waarop de Here in zijn wijsheid het huwelijk heeft gegeven. Treffend vond ik dat verwoord in een vraaggesprek dat het Nederlands Dagblad had met Antoine Bodar. Toen daarin homofiel samenleven aan de orde kwam, stelde deze priester: 'Ik hoef niet allerlei teksten te hebben die aangeven dat dat niet goed is, daarvoor is Genesis 2 voldoende.' Het trof mij dat juist deze man, die zelf met een vriend had samengeleefd, dat niet trachtte te verdedigen met allerlei teksten, maar eenvoudig naar de schepping verwees. Zoals ook de Heiland deed, toen Hij inzake de echtscheiding niet allerlei teksten en geboden naar voren bracht, maar zei: 'Zo is het vanaf den beginne niet geweest.' Ik denk dat de vromen dat vroeger wel degelijk hebben gezien.

Vandaar ook dat de polygamie van Lamech duidelijk als het product van zonde en afval getekend wordt. Een levenshouding van de dagen voor de zondvloed, waarin men vrouwen nam, wie men ook maar wilde. Daarover komt dan ook het strenge oordeel van God. Dat zal door het spreken van Henoch, die in nauwe verbondenheid met God leefde (Gen. 5:22), zeker niet onbekend zijn geweest.

Bij de aartsvaders ging het vaak om de kinderen die geboren moesten worden in verband met de komst van de Messias. De Here wilde dat de stammen en families in stand bleven. Daartoe had Hij ook het zwagerhuwelijk ingesteld. Dat leviraats-huwelijk leidde soms tot vormen van polygamie. Bovendien kwam polygamie in die tijd ook in de

omringende wereld voor. De Here breekt dat niet met geweld af, maar leidt door wetgeving zijn volk uit het dal naar het oorspronkelijk niveau van het huwelijk terug. We kunnen het vergelijken met de situatie van de slaaf Onesimus, die door Paulus naar zijn meester teruggestuurd wordt. Paulus zegt niet: Het is een grof schandaal, dat je slaven houdt. Nee, dat is de situatie. Maar hij dringt erop aan dat Filemon hem als een broeder in de Here ontvangt. Ook met Israëls koningen had de Here geduld. Een koning als Salomo kreeg dochters van andere vorsten als vrouw. Dat kon hij eigenlijk niet weigeren. Wel liet de Here in tal van situaties merken dat het zijn bedoeling niet is geweest. Denk maar aan de ruzie in de tent van Abraham, aan heel die sfeer in Jakobs huisgezin. In het gezin van Elkana gaat het niet goed. Maar het kromme kan niet in één keer worden rechtgebogen, dan vallen er brokken. Het moet langs de weg van de geleidelijkheid. Dat is ook het beleid van de zendelingen op Kalimantan Barat en op Irian Jaya. De weg wordt duidelijk gewezen. Van de ambtsdragers wordt geëist maar één vrouw te hebben. Wie daarvan afwijkt, verliest zijn ambt of aanstelling als evangelist. Aan de andere kant worden mensen die tot geloof komen, niet gedwongen een of meerdere vrouwen weg te sturen. Dat zou met recht asociaal zijn. Deze vrouwen zouden zonder onderdak en bescherming, zonder verzorging het bos worden ingestuurd. Maar de regel wordt duidelijk gesteld, zoals dat ook in het Nieuwe Testament gebeurt.

Geen roze droom

Mochten sommige van de vragende broeders denken, dat het vroeger toch wel wat makkelijker en aantrekkelijker ging, dan moet ik hen uit de droom helpen. Polygamie en harems leverden veel moeite en problemen op. De familie van elke vrouw lette goed op of hun dochter of zuster wel aan haar trekken kwam. Onder de vrouwen heerste behoorlijk veel afgunst en jaloezie. Een sultan moest de door hem voor de nacht begeerde vrouw stiekem zijn tent binnensmokkelen. De vrouw die voor die nacht aan de beurt was, moest schadeloos gesteld worden. Ook werd onderling door de harem vrouwen gehandeld. Denkt u maar aan de geschiedenis van de liefdesappelen in Genesis 30:14-16. Het gebeurde soms dat een sultan zijn hele harem opruimde. Het was eerder een nachtmerrie dan een roze

droom. Ook de praktijk van het leven bewees dat de Here wijs is bij het instellen van het monogame huwelijk.

Wanneer wij mannen zoveel energie steken in de liefdesband met onze vrouwen als degenen die

een harem hebben, en wanneer de vrouwen zoveel doen om de aandacht van hun man te vangen en te houden als de dames in de harem, dan wordt een mooie droom nog een gelukkige werkelijkheid.

Bonddag

Bonddag 2006: Groningen!

Dit jaar wordt de Bonddag, zo de Here wil, gehouden op dinsdag 9 mei in Groningen.

Groningen is al bekend als bonddagplaats en Martiniplaza is een prachtige, ruime locatie, dus plaats voor iedereen! Bovendien ligt Martiniplaza vlak bij de snelweg en vlak bij het Stadspark. Bij mooi weer (en ook bij minder mooi weer trouwens) kun je in de middagpauze zomaar het park inlopen.

Parkeren rondom Martiniplaza is geen probleem. In november hebben we kennisgemaakt met de regelingscommissie, die deze keer bestaat uit dames die wonen in en rondom de stad Groningen.

Voor sommigen van hen is het niet de eerste keer. Fantastisch dat de commissieleden (weer) zo enthousiast zijn! Veel sterkte met alles.

En u allemaal: graag tot ziens op 9 mei in Groningen!

Fenna Toonstra en Ettha Voet

Bonddagmarkt

In Martiniplaza in Groningen is ook voor de bonddagmarkt een geschikte ruimte.

Wanneer u voor een goed doel artikelen wilt verkopen, kunt u een plaats reserveren.

Kosten: € 15,- per stand. Uw aanvraag kunt u vóór 1 april richten aan:

Ettha Voet-Kloosterman
Lange Dreef 37
3902 AG Veenendaal
tel. 0318-528411
e.voet@bijbelstudiebond.nl

Graag duidelijk aangeven:

- namens welke organisatie u komt,
- wat u verkoopt,
- adresgegevens van de contactpersoon.

Wanneer u € 15,- overmaakt naar gironummer 373821 t.n.v. Gereformeerde Bijbelstudiebond Leusden, krijgt u ruimte voor uw spullen op de bonddagmarkt.

Nadere informatie volgt na 1 april.

Bonddagonderwerp

Gewoon vroom

Het mooiste wat we meemaken is, dat God ons verandert en van harte gewillig en bereid maakt om voor hem te leven. Zo zijn we niet, maar zo maakt God ons.

Leven voor God, zodat we de dubbelheid en ingewikkeldheid beginnen te doorzien en af te gooien. Om het met een wat oud woord te zeggen: vroom, eenvoudig en gewoon vroom.

Hoe is het mogelijk dat God ons dat geven wil. Op de bonddag willen we daarover – met grote dank aan God zelf – nadenken aan de hand van de catechismus. Wat betekent het dat we mogen leren leven voor God? Hoe motiveert hij ons zo-

dat wij het volhouden? Wat is het ontspannende, eerlijke, echte van die gewone vroomheid, dat hij ons van harte gewillig en bereid maakt om voor God te leven en te sterven?

Deze uitdrukking uit de samenvatting-vooraf van de catechismus wordt zondag op zondag in de kerk uitgepakt. Op de Bonddag laten we ons op een wat andere manier door die catechismus inspireren. We zoeken wat meer naar de grote lijn die ons meeneemt (Kruidhof) én naar een houding die ons leven rust geeft (De Haan). Zodat we met te groter dankbaarheid ons overgeven aan de Here. In ons dagelijkse, gewone leven, leven voor hem.

*Jan de Haan
Jouk Kruidhof*

Hoezo extra?

In eerste instantie leek dit echt een boek voor jongeren: 'Wat doe je met je geloof? Hoe kun je jouw mogelijkheden gebruiken om te gaan voor God? Hoe staat het met je toewijding aan Hem?' Echt iets voor jongeren, die nog ergens voor in vuur en vlam kunnen staan. Die dingen willen aanpakken.

Met die insteek begon ik aan dit boekje. En ik had al een nichtje in gedachten, aan wie ik dit boekje zou kunnen geven, als ik het eenmaal gerecenseerd had... Maar al lezend kwam ik erachter dat de boodschap in dit boek niet aan leeftijd gebonden is. En dat jongeren ons soms voorgaan in enthousiasme voor God, is misschien voor ouderen des te meer reden om het te lezen.

Roosenbrand schreef dit boekje naar aanleiding van het onderwerp 'beloftes doen'. Hij wandelt met ons door de Bijbel en opent zo onze ogen voor de situatie van Jakob, de nazireeërs, de Rechabieten, Jefta, Paulus. Daarnaast gaat hij in op geloftes die we in de kerk afleggen. Een leerzaam onderwerp, maar niet om vrijblijvend te bestuderen. Want door heel het boek heen staan voorbeelden van mensen die zich, om wat voor reden ook, verbonden aan een belofte aan God. Geen seks voor het huwelijk, geen verkeerde sites op internet, geen alcoholmisbruik. Maar ook positief geformuleerde beloftes: ernaar streven de Bijbel in een bepaalde periode door te lezen. Verschillende organisaties worden ook in dit verband genoemd. Roosenbrand zet aan het eind van het boek op een rij wat de risico's waren van bijvoorbeeld de kloostergeloften, en wat de aandachtspunten en valkuilen vandaag nog zijn als je God iets belooft. Dat de Geest je wil helpen om echt verder te komen in de dagelijkse geloofspraktijk, is iets wat zowel jongeren als ouderen daadwerkelijk kunnen ervaren. Dit boekje kan je daarbij helpen. (MKH)

De perfecte maten van de ark

Het boek lezen is tegelijk je voortdurend verbazen dat er in de Bijbel zoveel staat waarvan pas in onze tijd het waarom ontdekt is. Ik noem drie voorbeelden. De ark van Noach had voor die tijd absurde, maar met hedendaagse kennis over stabiliteit perfecte afmetingen. In het leven van een mens is er geen dag waarop bloedingen zo snel stoppen als de achtste dag, de dag waarop de joodse jongetjes besneden moesten worden. En dat de aarde rond is, staat al in de Bijbel; in Jesaja 40:22, hoewel de NBV weer voor een platte aarde lijkt te kiezen.

Eerlijk gezegd kwam bij mij nogal eens gedachte op: Zie je wel, de Bijbel heeft toch gelijk. Niet helemaal een goede gedachte, want de Bijbel heeft gelijk, is het geïnspireerde Woord van God! Daarvan spreekt trouwens het hele boek. Hard afwijzend rekent de auteur af met opvattingen als die van Kuitert dat 'alle spreken van Boven van beneden komt'. In tegenstelling tot veel hedendaagse meningen gelooft de auteur ook stellig dat Mozes en niemand anders of later de eerste vijf boeken van de Bijbel heeft geschreven.

En van de evolutietheorie moet de schrijver helemaal niets hebben. In het zesde (verhoudingsgewijs lange) hoofdstuk laat hij zien dat 'de bewijzen tegen de evolutie zo afdoende overweldigend zijn, dat niemand een echte evolutionist kan zijn op grond van wetenschappelijke feiten, maar allen op grond van filosofische voorkeur' (p. 224).

Soms zette ik toch wel eens een vraagteken of uitroepteken in de kantlijn van het boek.

Nieuw voor mij was bijvoorbeeld dat 'veel sociale (en hygiënische) wetten in de wet van Mozes in een religieus jasje verpakt zijn omdat dat de enige manier was om het volk tot gehoorzaamheid te dwingen' (p. 26).

Als waar is dat Jezus het Oude Testament in het Grieks citeerde (p. 260), begrijp ik niet waarom de Masoreten tot in de tiende eeuw na Chr. het Oude Testament nog zo precies in het Hebreeuws kopieerden (p. 279).

Ook begrijp ik niet waarom de auteur het authentieke karakter van de boeken van Mozes zo benadrukt door te laten zien dat Mozes bij het opschrijven van de wetten nadrukkelijk afstand nam van zijn Egyptische leermeesters (p. 21), maar aan het eind van het boek de mogelijkheid openlaat dat Mozes wel gebruik maakte van de wetten van de Babylonische Hammoerabi (p. 308).

Deze opmerkingen laten onverlet dat het een leerzaam en leesbaar boek is waarin de Bijbel zonder meer het eerste én laatste woord heeft. (HB)

OOK GELEZEN

Door Henk
Bouwmeester,
Martine Kwey-
Haasdijk en
Inge Slings-de
Vries

Dr. Jan-Willem Roosenbrand
Hoezo extra?

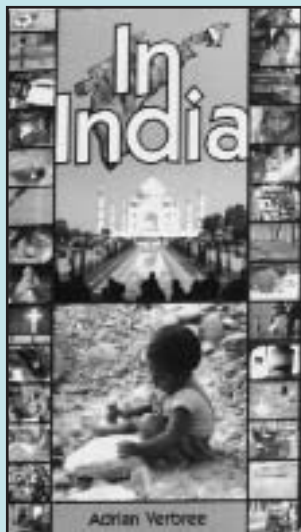
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld
ISBN 90 5560 304 X
103 pag. Prijs € 9,75

Drs. Ben Hobrink
*Moderne wetenschap in
de Bijbel*

*De Bijbel is de wetenschap
3000 jaar vooruit*
Uitg. Gideon, Hoornaar
ISBN 90 6067 794 3
358 pag. Prijs € 18,50

Adrian Verbree in India

Adrian Verbree
In India
Uitg. De Verre Naasten,
Zwolle
ISBN 90 7300 411 X
360 pag. Prijs € 19,45

H.B. Slagter
Schepping en herstel.
Een bijbelstudie over
Genesis 1:1 en 2
Uitg. Everread, Wijk bij
Duurstede
ISBN 90 6694 264 9
64 pag. Prijs € 5,50

In *In India* neemt Adrian Verbree u kriskras mee door India. Door het land vol kleuren en geuren en vol onvoorstelbare tegenstellingen 'verdoevende contrasten'. Het land ook waar christenen een onbeduidende minderheid vormen en het soms heel moeilijk hebben. De schrijver laat je met hen kennismaken en ervaren met hen verbonden te zijn in Christus (p. 234).

Ontmoet met Verbree de dahl's, de mensen die tot de laagste kaste (klasse) behoren en dus eigenlijk niemand zijn. Laat je meenemen naar de mismaakten, de bedelaars, de zijdeveertjes, de steenhouwers en al die anderen voor wie dagelijks brood geen regel is, en dat dan ook nog door buitengewoon zware arbeid onder erbarmelijke omstandigheden verworven moet worden. Vaak ook door kinderen voor wie scholing en vorming bij een andere wereld horen. Soms neemt Verbree je mee tot aan de periferie van zijn (en eerlijk gezegd ook mijn) geloof. Zoals in het gesprek met dominee Abraham over wonderlijke genezingen.

Of het komt door de veelheid of diepte van de indrukken (soms duizelt 't hem p. 341), het duurt even voordat je in het boek de bladzijden ontmoet waarbij je daverend in de lach schiet.

Relativeren kan Verbree wel en open is hij ook. Over wat hij ziet, bevraagt, meemaakt en hoe hij zichzelf ziet, inclusief een 'even niet'-gevoel (p. 181). Ook hoe hij bepaalde gewoonten in de kerk ziet. Bijvoorbeeld dat 'veel godsdienst bestaat uit puur sociologisch verklaarbaar gedrag; kuddedrag dat zorgt voor het hier-voel-ik-mij-veilig-want-hier-ken-ik-de-codes effect' (p. 71). (Overigens is m.i. daarmee niets mis, zolang dat gevoel geen anker van het geloven of kenmerk van het kerk-zijn wordt.)

Verbree heeft veel foto's gemaakt. Meer dan eens vertelt hij daarover. Ook dat ze eigenlijk bij zijn verslag horen (p. 249). Jammer dat het boek daarvan alleen maar op de voor- en achterkant een paar laat zien. En dan nog – op twee na – in miniformaat.

Dat bij de eerste druk van het boek niet alle taal- en drukfouten eruit gehaald zijn, is nauwelijks euvell te duiden. Van sommige Verbreeuwse woorden moet je maar raden wat de juiste spelling is. Zo stond in het manuscript bijvoorbeeld dat de vrouw voor de hindoe het *verlangstuk* van de man is, in het boek is zij echter het *verlengstuk* van de man geworden (p. 234).

Al met al geeft het boek een goed beeld van het werk dat DVN doet en steunt in India. Ook van de werkelijke nood in India. Namelijk dat daar meer dan één miljard mensen wonen die onbekend zijn met het evangelie van Gods liefde en genade in Jezus Christus. Ronduit indrukwekkend is daarom het slot van het boek. Oog in oog staande met de indrukwekkendste bergtoppen van de wereld leest Verbree Psalm 121 en belijdt: 'Ik sla mijn ogen op naar de bergen, vanwaar komt mijn hulp? Mijn hulp komt van de HEER, die hemel en aarde gemaakt heeft.' (HB)

Schepping en herstel

Er zijn nogal wat bijbeluitleggers die op grond van Jesaja 48:18 menen dat God de aarde niet woest en leeg schiep (Gen. 1:2), maar dat zij zo geworden is. Dat het daarom niet anders kan dan dat er een kloof in de tijd moet zijn geweest tussen de 'voorschepping' (Gen. 1:1) en de 'herschepping' (Gen. 1:2v). Een kloof waarin 'kort na de aanvang van Gods plan der eeuwen dat dramatische tijdstip is geweest waarop één van Gods engelen zich als zijn tegenstander ontpopte. Woestheid en ledigheid waren het gevolg en de duisternis deed zijn intrede' (p. 40).

Ik kan mij voorstellen dat je deze uitleg eens wilt leggen naast die van ds. Luth in de bijbelstudieuitgave *Hij begon* (p. 14). Daarin wordt met verwijzing naar dezelfde tekst uit Jesaja 48 die veronderstelde kloof juist gedicht.

Hoewel alles in het boekje bijdraagt aan het thema, staat er genoeg in om met belangstelling kennis van te nemen. Als voorbeeld en met het oog op de verschillende gebedspraktijk onder ons noem ik de vraag of het bidden tot God de Vader, God de Zoon en God de heilige Geest 'de richting is die de bijbel voor ons bidden geeft' (p. 20). Vergelijk dat eens met de Geloofsbelijdenis van Nicea. (HB)

Mijn eerste boek met plaatjes

'De koning is bang. Hij ziet een grote hand. Die schrijft iets op de muur. De koning kan de woorden niet lezen. God vertelt aan Daniël wat de woorden betekenen. De woorden zeggen dat de koning slecht is. God wil niet dat hij nog langer koning is.'

Dat is een van de 125 verhaaltjes uit *Mijn eerste Boek met plaatjes*. Het is een heruitgave van een peuterbijbel die al in de jaren negentig het licht zag. De tekst is wat herzien en de spelling is aangepast aan de NBV. Ook is deze peuterbijbel voorzien van nieuwe tekeningen: kleurrijk en eigentijds – zonder oneerbiedig te worden – en soms getekend vanuit een verrassend perspectief. Ze spreken peuters en kleuters erg aan, heb ik inmiddels proefondervindelijk vastgesteld. In elke illustratie zit een duif verstopt. Ook dat doet het goed op deze leeftijd.

Wat mij betreft is dit inhoudelijk ook een van de betere bijbels voor deze leeftijdsgroep. In de eerste plaats omdat veel bijbelverhalen de revue passeren, terwijl in veel peuterbijbels alleen de 'toppers' (vaak dezelfde) aan de orde komen. Maar in deze uitgave staan bijvoorbeeld ook de verhalen van Absalom, de beeldendienst van Salomo, de drijvende bijl van Elisa, koning Joas, de bergrede, Filippus en Johannes op Patmos. De auteur doet geen poging om het hele verhaal na te vertellen, maar neemt vaak zijn uitgangspunt in de illustratie. Met een paar zinnen weet hij de essentie van de geschiedenis voor peuters trefzeker onder woorden te brengen. De vraag aan het eind van elk verhaal biedt een aanknopingspunt om te kijken of je kind het verhaal zelf kan navertellen.

Op de rug van het boek is een stevig kunststof handvat bevestigd, zodat het kind zijn 'eigen bijbel' als een tasje kan meenemen naar de kerk.

Kortom: deze peuterbijbel maakt een goede kans stukgelezen te worden. (Ons exemplaar van de vorige uitgave is dat in elk geval wel...) En wat belangrijker is: je kunt met deze bijbel bij je peuter en kleuter de basis leggen voor de liefde voor God. (IS)

Kenneth N. Taylor (tekst),
John Dillow (illustraties)
Mijn eerste Boek met plaatjes
Uitg. Benjamin, Heerenveen
ISBN 90 8601 015 6
256 pag. Prijs € 14,50

Routeplanner en routebeschrijving

- 'Mijn ouders hebben alleen tijd als het hun uitkomt.'
- 'Ik had al een poosje door dat Edwin regelmatig dronk.'
- 'Wat mij tegenhoudt om het te vertellen, is dat mijn ouders zeer ouderwetse denkpatronen hebben.'
- 'Het kost me moeite Martins veranderingen bij te benen.'

Zomaar wat opmerkingen, geplukt uit bovengenoemde 'tweelingboeken'.

Het ene deel is geschreven voor jongeren, het andere deel voor ouders. Beide boeken lopen parallel wat betreft onderwerpen en hoofdstukindeling. Aan de orde komt o.a.: Hoe onderhoud je als ouders en kinderen een goede relatie met elkaar? Hoe blijf je in gesprek? Hoe zit het met je privé-leven? Stappen en de rol van vrienden.

Ervaringen van ouderen en jongeren worden gecombineerd met de leefregels van de Bijbel. Het lijkt me heel zinnig (en zo wordt het ook wel gedaan) om als ouders en jongeren steeds een hoofdstuk bij de kop te pakken en vanuit je eigen invalshoek daarover in gesprek te gaan. Ook zou dit boek binnen de gemeente een rol kunnen spelen voor ouderen en jongeren om op de hoogte te raken van wat de ander bezighoudt. Want dat opvoeden van pubers niet altijd gemakkelijk is, blijkt wel uit een tv-programma als 'Kanjers'... Maar wie weet, ervaren ouders en pubers het wel als een leerzaam gebeuren om samen dit boek te gebruiken. (MKH)

André Bikker
Routeplanner en routebeschrijving
Uitg. Boekencentrum,
Zoetermeer
ISBN 90 2391 644 1/
ISBN 90 2391 646 8
82 en 79 pag.
Prijs per deel € 9,50

Een boek vol boeken

F. van Houwelingen
Een boek vol boeken.
*Over de vertaling van de
bijbel in jouw taal*
Uitg. Nederlands
Bijbelgenootschap,
Heerenveen
ISBN 90 6126 683 1
55 pag. Prijs € 12,95

De uitgave van de Nieuwe Bijbelvertaling is voor veel ouders vast een reden om hun kinderen een bijbel in deze vertaling voor hun verjaardag te geven. Frans van Houwelingen werkt als communicatiespecialist bij het Nederlands Bijbelgenootschap. Als leerkracht in het basisonderwijs was hij gewend, dingen aan kinderen uit te leggen. Dat doet hij ook in dit boek: het ontstaan van diverse vertalingen door de eeuwen heen, hoe is de NBV tot stand gekomen, verschillende boeken en soorten teksten in de Bijbel enz. Door een aantal opdrachten kunnen de kinderen (vanaf een jaar of 10) zelf met de NBV aan de slag. Het boek is stevig en ziet er aantrekkelijk uit, met veel plaatjes en foto's. (MKH)

Kennismaking met het Oude Testament

Mary J. Evans
*Kennismaking met het
Oude Testament*
Uitg. Groen, Heerenveen
ISBN 90 5829 443 9
32 pag. Prijs € 6,95

Bij dit boek wordt het een en ander uit het Oude Testament uitgelegd aan de hand van thema's. Zo wordt over het boek Genesis verteld onder het thema 'Een uitverkoren geslacht', en vinden we in het hoofdstuk 'Een nieuw volk' gedeeltes over Exodus, Numeri, Jozua en Richteren. Onder het hoofdstuk 'Ballingschap en terugkeer' komen alle bijbelboeken ter sprake die daarmee te maken hebben, en in 'Poëzie en wijsheid' wordt verwezen naar Job, Psalmen, Spreuken, Prediker en Hooglied. De dienst in tabernakel en tempel komt uitgebreid aan de orde. De illustraties maken de stof levendig en hebben ook echt de functie dat je daardoor beter begrijpt wat je leest. Hierdoor is dit boek ook heel geschikt om met kinderen te gebruiken. Zelfs voor mensen die bijna niets van de Bijbel weten, kan dit boek bruikbaar zijn. Hopelijk grijpen deze mensen dan onder het lezen van dit boek ook naar de Bijbel zelf.

Er is ook een deel in deze serie over het Nieuwe Testament. (MKH)

De geschiedenis van de Bijbel

Tim Dowley
*De geschiedenis van de
Bijbel*
Uitg. Groen, Heerenveen
ISBN 90 5030 983 6
32 pag. Prijs € 5,75

Dit boekje is van dezelfde serie als bovengenoemd boek. Maar dit boek gaat vooral over de totstandkoming van de Bijbel: de ontwikkeling van steen, plaatjes met was, kleitabletten, papyrus, leer, tot de boekrollen die bij de Dode Zee gevonden zijn. We lezen over de Codex Sinaïticus: het oudste volledige exemplaar van ons Nieuwe Testament, dat gevonden is aan de voet van de Sinai in het St.-Catharinaklooster. En over de Septuaginta: de vertaling van het Oude Testament in het Grieks. En over de Vulgata, de Latijnse vertaling van de Bijbel, die van de achtste eeuw tot 1609 de enige Bijbel was die door de Rooms Katholieke Kerk gebruikt werd. Mooie afbeeldingen brengen de tekst tot leven. Er wordt in dit boekje ook aandacht besteed aan de kerkgeschiedenis: aan het bijbelvertaalwerk van John Wyclif, die als ketter terechtgesteld werd, en aan Johannes Hus, die op de brandstapel terecht kwam. De geweldige gevolgen van de uitvinding van de boekdrukkunst en het vertaalwerk van Luther en van William Tyndale worden in één adem genoemd. Daarna gaat het vertaalwerk hard. Het boek eindigt met de uitleg waarom dankzij de moderne technologie het vertalen van de Bijbel tien jaar of minder in beslag neemt, waar men er vroeger minstens dertig jaar over deed. Een handzaam en leerzaam boek, door de vele illustraties ook interessant voor kinderen vanaf een jaar of tien. (MKH)

Jaarverslag bestuur

Met dankbaarheid mogen we terugkijken op het jaar 2005. Er mocht veel werk worden verzet; niet alleen de lopende zaken werden behartigd, maar ook werd er veel tijd en energie gestoken in het zoeken naar nieuw beleid waartoe wij ons genoodzaakt zien door de ontwikkelingen van de laatste jaren.

Het aantal leden van de Bond daalt namelijk elk jaar. Daarom werd in 2004 aan het Steunpunt Gemeenteopbouw opdracht gegeven tot een onderzoek naar de motieven van leden, niet-leden en oud-leden om al dan niet lid te zijn van de Bond. Daarbij kwam duidelijk naar voren dat het door de Bond uitgegeven bijbelstudiemateriaal bijzonder wordt gewaardeerd en veel wordt gebruikt; ook door bijbelstudiegroepen die niet bij de Bond zijn aangesloten, maar dat men in veel gevallen het nut van de Bond en het bondslidmaatschap niet zo ziet zitten. Uit dit onderzoek bleek ook dat mensen vaak niet eens weten dat het door hen gebruikte bijbelstudiemateriaal van de Bond afkomstig is.

Onderzoek naar wegen voor de toekomst

Een vrij recent gepubliceerde studie van het Sociaal en Cultureel Planbureau bevestigde eveneens de tendens om zich in mindere mate te binden aan vanouds bekende organisaties. Veel grote landelijke organisaties kampen met dit probleem. Daarin blijkt de achterban van de Bond niet wereldvreemd te zijn.

De traditionele mannen- en vrouwenverenigingen blijven nog wel lid van de Bond, maar doordat de gemiddelde leeftijd van hun leden vrij hoog is, worden veel verenigingen opgeheven. De jongere kerkleden sluiten zich veelal aan bij groepen met een lossere organisatiestructuur, zoals bijbelstudiegroepen, wijkgroepen, groeigroepen, etc.

Omdat deze groepen vaak geen correspondentieadres hebben, zijn ze voor de Bond moeilijk te bereiken en van hun kant ook niet in de Bond geïnteresseerd.

Vergroting naamsbekendheid

Om op de geconstateerde ontwikkelingen goed te kunnen inspelen, is advies gevraagd aan bureau P.A. te Velde te Hattem. In samenwerking met dit bureau is een koers uitgestippeld voor toekomstig beleid.

Uitgangspunt daarbij was, dat we als Bond met onze producten veel meer bekendheid willen krijgen bij ieder die zich bezighoudt met bijbelstudie. Om dat te bereiken moeten die producten op een professionele manier op de markt worden gebracht en als zodanig worden herkend.

In het najaar werd hierbij het vormgevingsbureau Douglas Design uit Ommen ingeschakeld. Dit bureau weet welke acties voor het vergroten van naamsbekendheid gewenst zijn en adviseert ons hoe de vormgeving van de website, de advertenties, de bijbelstudies en WEGWIJS beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

We hopen DV op de komende Bondsdag zover te zijn dat de Bond met een nieuw logo en een vernieuwde uitstraling bij zijn doelgroep weer helder op het netvlies staat!

We willen eraan werken dat het aantal particuliere abonnementen op WEGWIJS toeneemt en dat door aanpassing van de website in de toekomst nog beter op de vraag naar gereformeerd bijbelstudiemateriaal kan worden ingespeeld.

Geen verandering van grondslag

Voor dit 'nieuwe beleid' is geen statutenwijziging nodig. Er zijn nooit voorwaarden gesteld aan een particulier abonnement op WEGWIJS; verenigingen dien(d)en in te stemmen met grondslag en doel van de Bond. En om lid te zijn van het bestuur of een werkcommissie blijft (zoals het ook was) lidmaatschap van de GKv vereist.

We hopen onder Gods zegen door te gaan met het produceren van confessioneel gereformeerd bijbelstudiemateriaal. Want voor ieder van ons – jong en oud – is studie in het Woord van God van levensbelang.

Activiteiten en contacten

Verder mochten in het afgelopen jaar de gebruikelijke activiteiten plaatsvinden.

De Bondsdag werd in mei gehouden in Gouda in de prachtige St.-Janskerk. Als sprekers waren uitgenodigd prof.dr. Barend Kamphuis en dr. Erik de Boer. Zij belichtten het leven en het werk van Calvijn op boeiende wijze. Deze Bondsdag was de 60^e in de geschiedenis van de Bond! In het jaar 2006 hoopt de Bond haar 60-jarig bestaan te vieren. In de Algemene Vergadering (tegenwoordig een kort onderdeel van de Bondsdag) werd in de plaats van Hilly Jellema als nieuw bestuurslid Timo van Houdt verkozen.

I.v.m. het bovengenoemde nieuwe beleid was Wilma van der Jagt bereid om nog een jaar langer aan te blijven als voorzitter.

Het congres op 5 november jl. – de nieuwe activiteit die intussen niet meer is weg te denken – was opnieuw een groot succes. Het onderwerp 'Alles wat adem heeft, loof de Heer' werd 's morgens plenair belicht en 's middags konden de deelnemers kiezen uit tien verschillende workshops. Het enthousiaste betoog van RTL-weerman Reinier van den Berg, dat hij vergezeld liet gaan van prachtige diaklankbeelden van schitterende natuurverschijnselen, maakte diepe indruk.

Contacten met andere bonden in binnen- en buitenland werden onderhouden, alsmede de zakelijk contacten met drukkerij Scholma en uitgeverij De Vuurbaak.

In het voorjaar van 2005 werd aan duizend lezers van WEGWIJS een enquête gestuurd met vragen over de Bondsdag en over de bijbelstudie-uitgaven. Uit de reacties bleek dat men in het algemeen heel positief is over de bijbelstudies (het niveau, de onderwerpen, de lengte van de hoofdstukken, de besprekingsvragen en verwerkingsopdrachten). Een opsteker voor de Commissie Bijbelstudieuitgaven!

De productie van de dvd, die als jubileumgeschenk aan de leden zou worden aangeboden en mogelijk de eerste is van een nieuw en eigentijds product, vroeg aandacht. Intussen is de dvd aan alle leden en lezers van het blad toegestuurd in januari jl. en zijn er veel positieve reacties binnengekomen.

In samenwerking met De Vuurbaak werd in september een promotiefolder uitgegeven, waarop alle bijbelstudie-uitgaven van de Bond stonden vermeld. Geprobeerd is om deze folder in de postvakken van alle kerkleden te laten bezorgen.

Wij zijn God dankbaar dat we ons werk konden doen, en hopen en bidden dat mede door het bijbelstudiemateriaal van de Bond velen zich buigen over Gods Woord, daarnaar luisteren en dat een plaats geven in hun leven.

Agien Heerema-van der Beek, secretaris

Financieel jaarverslag

Het jaar 2005 is vanuit financieel oogpunt positief afgesloten. De resultaten zijn ook dit afgelopen jaar weer goed. Opmerkingen over het financieel overzicht, de balans en de begroting:

Opbrengsten

- De contributie is met ruim 6% afgenomen. Het teruglopende ledental is opnieuw hiervan de oorzaak. Dit punt heeft van het bestuur dit jaar extra aandacht gekregen. Een heel onderzoeks- en vernieuwingsproject is in gang gezet.
- De Bondsdag trok ook dit jaar weer minder bezoekers, waardoor de inkomsten weer lager werden. Het congres was een groot succes en leverde meer inkomsten op.
- De rente was hoger dan het vorige jaar en tevens is de nog niet uitgekeerde rente over 2005 meegenomen. Ook de opbrengst voor de bond inzake de bijbelstudieuitgaven was beduidend hoger dan afgelopen jaren. De opbrengst voor de themaschetsen is gereduceerd naar bijna nul i.v.m. het gratis beschikbaar stellen van de schetsen op internet.

Kosten

- De kosten voor Wegwijs zijn ongeveer gelijk gebleven. Dit kwam voornamelijk door een stijging van de drukkosten en de uitgaven aan de schrijvers.
- De daling van de bestuurskosten wordt veroorzaakt door o.a. het minder verzenden van brieven naar de verenigingen t.o.v. het vorige jaar.
- De uitgaven van de Bondsdag zijn minder dan vorig jaar. Dit wordt vooral veroorzaakt door de lagere kosten van de locatie en de medewerkers. De congreskosten waren dit jaar wel weer hoger dan vorig jaar.
- De kosten voor de public relations zijn aanzienlijk gestegen. Er is beduidend meer geadverteerd voor de bond. Dit jaar is er een bureau in de arm genomen, voor ontwerp e.a. van onze uitingen. Tevens is in samenwerking met De Vuurbaak een kleurenfolder uitgegeven met al onze uitgaven daarin. Door deze acties moest de naamsbekendheid van de bond groter worden.

Balans

- De post 'nieuw beleid' is dit jaar bijna geheel uitgegeven. In het jaar 2006 zullen nog veel extra kosten gemaakt moeten worden i.v.m. de vernieuwde huisstijl. Hierom heeft het bestuur gemeend deze post opnieuw aan te vullen en wel met € 20.000,00.
- De bond viert in 2006 haar 60-jarig jubileum en zij heeft daarom alle leden een jubileum-dvd geschonken. Hiervoor is een bedrag gereserveerd van € 30.000,00.
- Het vermogen is door de reserveringen afgenomen.

Begroting

- De verwachting is, dat de afname van het aantal leden nog zal doorzetten, zodat de opbrengst van de contributie opnieuw lager zal zijn dan het voorgaande jaar.
- De kosten zullen per saldo ongeveer gelijk blijven.
- Het verwachte positieve resultaat is dan ook beduidend lager dan voorgaande jaren.

Balans

BALANS PER 31 DECEMBER	2005	2004
AKTIVA		
Vlottende activa		
Contributies/abonnementsgelden	665	3.000
Correctie Wegwijs rente spaarrekening	2.700	2.537
Liquide middelen	198.277	183.136
Totaal vlottende activa	201.642	188.673
TOTAAL	201.642	188.673
PASSIVA		
Kapitaal		
Resultaat lopend jaar	177.568	148.405
Onttrekking i.v.m. voorzieningen	21.097	29.163
Totaal kapitaal	148.665	177.568
Voorziening nieuw beleid		
Stand per 31 december	263	4.194
Toevoeging	20.000	5.806
Totaal	20.263	10.000
Voorziening jubileumkosten		
Toevoeging	30.000	
Kortlopende schulden		
Kosten Wegwijs	55	36
Website		104
Administratiekosten		965
Bestuur	2.159	
Congres	500	
	2.714	1.105

Financieel overzicht 2005 (x € 1.000)

	werkelijk 2004	begroting 2005	werkelijk 2004	begroting 2006
OPBRENGSTEN				
CONTRIBUTIE	170,3	163,0	159,7	150,0
BONDS DAG	5,9	7,5	5,1	7,0
CONGRES	3,5	1,5	5,0	4,0
RENTE/OVERIGE	4,0	5,5	9,1	4,0
TOTAAL	183,7	177,5	178,9	165,0
KOSTEN				
WEGWIJS				
drukkosten	71,3	75,0	72,8	70,0
zendkosten	30,3	33,0	29,3	38,0
redactie	4,8	4,6	6,0	6,0
	106,4	112,6	108,1	104,0
ADMINISTRATIE				
	9,4	11,0	9,6	10,0
BESTUURSKOSTEN				
	9,1	7,4	8,1	8,0
BONDS DAG				
	12,7	8,8	10,0	12,0
CONGRES				
	5,5	3,1	7,9	8,2
COMMISSIES				
	5,7	8,3	14,1	10,0
TOTAAL	148,8	151,2	157,8	152,2
RESULTAAT	34,9	26,3	21,1	12,8

Ook dit jaar zal de contributie niet verhoogd worden.

Wout van den Brink, penningmeester

Jaarverslag WEGWIJS-redactie

Op de eerste redactievergadering in het nieuwe jaar mochten we onze nieuwe hoofdredacteur, Gert van Enk, verwelkomen. Hij nam de plaats in van Jan Kuiper en trad meteen in functie als voorzitter. Op deze redactievergadering volgden nog twee vergaderingen voor het voorbereiden van de nummers, en nog enkele vergaderingen die met het nieuwe beleid te maken hadden. Omdat de redactieleden uit het hele land komen, maakten we steeds gebruik van 'De Amershof' in Amersfoort.

Wat bespreekt de redactie, drie man en vijf vrouw sterk, op zo'n vergadering zoal?

Wilma van der Jagt praat ons steeds bij over het reilen en zeilen van de Bond en de andere commissies. In het afgelopen jaar was er veel aandacht voor de weg die de Bond zal opgaan na 2005.

Het speerpunt ligt bij het aandragen van nieuwe, bijbelse thema's (werk van Sjaak de Boer en Henk Bouwmeester) en het uitwerken van deze thema's. Zo ontstaat er een raamwerk dat naar de schrijver kan en waarin staat wat er in dit onderwerp zoal aan de orde zou kunnen komen. Daarnaast dragen Wilma van der Jagt en ondergetekende ideeën aan voor de overige onderwerpen: maatschappelijk, kerkelijk, opvoedkundig enzovoorts. Overigens is voor de nieuwe opzet van het blad besloten, dat deze onderwerpen direct te maken moeten hebben met het thema van dat nummer. Daarnaast hebben we de rubrieken die om en om terugkeren: Vragenderwijs, waarvoor u vanaf 2005 vragen kunt indienen bij ds. Grutter, of een Leeswijzer, de uitgebreide boekbespreking. Een hele stapel boeken wordt elke redactievergadering verdeeld over de leden, waarbij gezegd moet worden dat Henk Bouwmeester degene is die meeste boeken recenseert, en die ze het meest enthousiast bespreekt!

Nikè van der Mijden verzorgt de werkvormen onder de artikelen. Dit gaf haar ook het afgelopen jaar weer veel werk. Hoe eerder de artikelen binnen zijn, des te meer aandacht ze aan de werkvormen kan besteden. We hopen dat ze met plezier bij de besprekingen gebruikt worden. Bolinda Hoeksema zorgt ervoor dat in de notulen precies staat wie wat moet doen, zodat we ook thuis hard aan de slag kunnen. Ik begrijp eerlijk gezegd niet hoe dat zestig jaar geleden gedaan werd, zonder e-mail! Want door dit medium hebben we tussendoor als redactie ook veel overleg. Een hele klus, die op mijn bord ligt, is het vinden van schrijvers die de tijd en de gaven hebben om een

goed en leesbaar artikel te schrijven. Met name de thema-artikelen kosten soms heel wat hoofdbrekens. Maar zoals u in de inhoudsopgave van januari 2006, gemaakt door Bolinda, kunt nalezen, hebben we toch weer heel wat artikelen kunnen plaatsen.

Als de artikelen zijn aangeleverd, geeft dat veel werk voor Inge Slings, de eindredacteur. Dan moeten de puntjes ook echt op de i! Zij benadert ook onze fotografen, Maarten en Esther Wilschut en Dick Hekman, voor het plaatje bij het praatje.

Extra drukte hadden we het afgelopen jaar doordat we in januari 2006 een jubileumnummer wilden uitbrengen. Wat is daar veel werk in gaan zitten! Oude jaargangen doorspitten, leuke en vermeldenswaardige feiten uit de historie van de Bond op een rij zetten, oude foto's verzamelen... En dan nog zorgen dat het goed in het blad komt. Inge weet ervan mee te praten. Want hoe maak je oude kopieën van foto's zó, dat je nog kunt zien wie erop staat? En dan gebeurt het dat iemand je drie dagen na het verschijnen van het jubileumnummer een album in handen drukt met de woorden: 'Kijk, van deze foto had ik nog wel het origineel voor je gehad...' Het was erg leuk dat we in dit nummer ook een aantal reacties konden plaatsen van oude en ook van jongere leden.

Maar omdat we niet bij de oude tijd moeten blijven stilstaan, hebben we ook veel tijd en energie gestoken in de vernieuwing van WEGWIJS. Dit als onderdeel van de andere plannen van de Bond. Piet te Velde heeft ook de redactie van WEGWIJS goede adviezen gegeven en hard meegedacht. Op het moment van schrijven zitten we midden in dit vernieuwingsproces. Wat dit voor WEGWIJS zal gaan betekenen, zal u op 9 mei, de Bondsdag, duidelijk worden gemaakt, zowel mondeling als via ons blad.

Eén ding mochten we ervaren: de God die droeg ons voorgeslacht, om het met de woorden van dat oude lied te zeggen, is ook met ons als redactie geweest in het afgelopen jaar. We zijn blij te merken dat er mensen zijn die voor ons bidden (soms krijgen we spontaan een brief waar dat in staat). En we willen u vragen dat te blijven doen, ook als we allerlei nieuwe plannen tot uitvoer willen brengen. We hopen en bidden dat dit blad mag blijven bijdragen aan persoonlijke en gezamenlijke bijbelstudie.

Martine Kwey-Haasdijk, redactiesecretaris

Jaarverslag Commissie Bijbelstudieuitgaven

De Bijbelstudiebond bestaat 60 jaar in 2006. We hebben dat allemaal kunnen merken. Zestig jaar lang bezig zijn met het stimuleren van bijbelstudie. In de tijd vlak na de Tweede Wereldoorlog, maar ook in onze tijd. De tijd van e-mail, mobiele telefoons en wat al niet meer. Een snelle tijd, waarin mensen vaak overvolle agenda's hebben en er – ondanks de grotere hoeveelheid vrije tijd – meer stress lijkt te zijn dan enkele decennia geleden. En toch is ook in deze tijd bijbel-

studie van levensbelang! Het Woord van de levende God bestuderen, overdenken en nagaan welke consequenties het heeft voor ons leven en (zeker niet te vergeten) voor de inrichting van de samenleving. We zijn als CBU dankbaar dat we het afgelopen jaar ons steentje weer hebben kunnen bijdragen.

De reacties die we krijgen als CBU over de uitgebrachte schetsen, zijn over het algemeen genomen positief. Dat betekent niet dat we

op onze lauweren kunnen gaan rusten. Zo vragen we ons als CBU af, of we ook schetsen op de markt moeten brengen met een wat andere opzet dan de tot nu toe gebruikelijke. Gelukkig vormen we een onderdeel van de Bijbelstudiebond en hoeven we niet alleen over deze vragen na te denken.

Nieuwe uitgaven

We hebben in 2005 twee nieuwe uitgaven kunnen laten verschijnen. Een bijbelstudie over *Hosea*, geschreven door ds. H.J. Messelink, en een deeltje uit de Compact-serie, namelijk over *Prediker*, een coproductie van ds. H. van den Berg en Wilma van der Jagt. Twee schetsen over boeken uit het Oude Testament.

Intussen wordt er gewerkt aan de uitgaven voor de komende jaren. Daarbij zijn we afhankelijk van de mogelijkheden van predikanten die soms hun planning danig moeten veranderen door onvoorziene

omstandigheden. Maar dit jaar staat er in ieder geval een bijbelstudie over het onderwerp *Hemel en hel* aan te komen. Verder wordt er onder andere gewerkt aan studies over kerkgeschiedenis en (het werk van) de Heilige Geest.

Samenstelling

We hebben het afgelopen jaar afscheid moeten nemen van Hilly Jellema-Penninga, afgevaardigde van het bestuur, met wie we in de afgelopen jaren prima hebben samengewerkt. Voor Hilly hebben we Fenna Toonstra-Hulzebosch in ons midden kunnen verwelkomen. Verder maken Ger Eilander, Theo Hoekstra, Peter Jan van Houdt, Anneke de Ruiters en ondergetekende deel uit van de CBU.

Jaap Siertsema

Jaarverslag Themacommissie

Ook in dit jaar heeft de Themacommissie weer gewerkt aan de uitgave van nieuwe gemeenteschetsen. Deze schetsen bevatten bijbelstudies op drie niveaus: voor de jeugd van 12-16, de jeugd van 16 jaar en ouder, en volwassenen. Op deze manier kan er gemeentebreed gewerkt worden aan een bijbels onderwerp.

De gemeenteschetsen kunnen gratis gedownload worden van de website van de Bijbelstudiebond: www.bijbelstudiebond.nl.

Op de Bondsdag in mei 2005 kon worden aangekondigd dat de jongste gemeenteschets, nr. 17, op deze wijze beschikbaar was gekomen. Deze schets heeft als titel: *Schuldig en toch vrijgesproken!*, en gaat over zonde, schuldbesef en vergeving; de auteur is Marja Zwikstra-de Weger. Het is een goed bruikbaar schets, op een frisse manier geschreven en opgezet, waar goed mee gewerkt kan worden. Ds. B. Luiten uit Zwolle is bezig met gemeenteschets nr. 18. De werktitel is: *Het feest van de eredienst/zondag*. Deze schets zal DV eind april/begin mei 2006, ook weer rond de Bondsdag, verschijnen. Verder zijn de eerste voorbereidende maatregelen al getroffen voor de gemeenteschets die we in 2007, met als onderwerp 'de kerk', willen uitgeven.

De Themacommissie bestaat uit drie leden: twee namens de Gereformeerde Bijbelstudiebond en één namens de Bond van Gereformeerde Jongerenverenigingen. Nadat schets nr. 17 verschenen was, moest Lieneke Feenstra-Elderman om gezondheidsredenen stoppen met haar werkzaamheden voor de Themacommissie. We hebben dus helaas afscheid van haar moeten nemen. Gelukkig werd Marja Zwikstra-de Weger bereid gevonden om haar plaats in te nemen, zodat het werk kon doorgaan.

Het is alweer een aantal jaren geleden dat de eerste gemeenteschetsen gepubliceerd werden. We hebben besloten om te checken of ze nog bruikbaar zijn, op welke punten ze eventueel geactualiseerd en/of aangepast moeten worden enz., te beginnen met de beide eerst-verschenen schetsen.

Het was weer fijn om zo samen bezig te zijn voor de Here en zijn kinderen! Hij zegende ons werk!

Hennie Boersma-van Pijkeren

Ontvangen boeken

Sebastiaan de Graaf
De Man op het rode paard.
De profetie van Zacharia
Everread Uitgevers, Wijk bij Duurstede
ISBN 90 6694 262 2
Prijs € 11,95

Reinier Sonneveld
Jezus©
Uitg. Buijten & Schipperheijn,
Amsterdam
ISBN 90 5881 214 6
168 pag. Prijs € 10,00

Drs.ing. Piet Hessel
Toekomstmuziek!
Christus geeft eeuwige eenheid
van Geest en stof
Uitg. Boekenbent, Roosendaal
ISBN 90 8570 045 0
197 pag. Prijs € 14,42
(excl. verzendkosten)

Overzicht Bijbelstudieuitgaven

Bijbel

Hij begon (enkele momenten uit Genesis)	E.C. Luth	€ 7,90
Israëls twaalfstal (<i>Bijbelstudie compact</i>)	H. Drost	€ 6,90
Jozua en Richteren	Joh. de Wolf	€ 7,90
Ruth (<i>Bijbelstudie compact</i>) (in herdruk)	Jac. Ophoff	€ 6,90
Naar een nieuw Jeruzalem (Nehemia)	C. van den Berg	€ 7,90
Ester (<i>Bijbelstudie compact</i>)	P. Poortinga	€ 6,90
Geniet van het leven (Prediker) (<i>Bijbelstudie compact</i>)	H. van den Berg/ W.A. van der Jagt	€ 6,90
Ezechiël	A.H. Verbree	€ 9,75
Hosea, een vreemde liefde	H.J. Messelink	€ 8,50
Haggai, Maleachi, Zacharia	Joh. de Wolf	€ 7,90
Sprekende beelden (gelijkenissen)	P.J. Trimp	€ 7,90
Vrede door vrijspraak (Romeinen)	G. Gunnink	€ 7,90
Onwijs rijk (1 Korintiërs)	G. Gunnink	€ 7,90
Efeze	A.H. Driest	€ 7,90
Levend geloof (Jakobus)	E. Nieland-v.Veen	€ 7,60
Drie brieven van Johannes (<i>Bijbelstudie compact</i>)	J.W. Roosenbrand	€ 6,90
Openbaring I (bijbelstudie over Op. 1-11)	E.J. Hempenius	€ 7,90
Openbaring II (bijbelstudie over Op. 12-22)	E.J. Hempenius	€ 7,90
God laat Zich kennen (<i>Bijbelstudie compact</i>)	A.J. van Zuijlekom	€ 6,90

Belijdenis e.a.

Samen geloven, samen belijden (DL e.a.)	M.H. Sliggers	€ 6,90
Uitgesproken!	E. Brink	€ 7,90
Woorden van waarde (bijbelse kernbegrippen) (in herdruk)	A.O. Reitsema e.a.	€ 7,90
Woorden van waarde II (kernbegrippen v/h geloof)	E. Brink e.a.	€ 7,90
Onze gemeente in opbouw	B. van Veen	€ 7,90

De boeken zijn bij elke boekhandel verkrijgbaar met de normale aantalkorting

Gemeenteschetsen

1. Heb ik God lief?
2. Mensen met toekomst
3. Gevouwen handen
4. Jouw probleem, mijn probleem
5. Leiden en laten leiden
6. Gods huis...open huis
7. Hoe gewoon is de doop?
8. Het Heilig Avondmaal
9. Vechten kun je niet alleen
10. Gaaf! Bouw je mee aan Gods kerk?
11. Tolle lege: neem en lees je Bijbel
12. Je mag er zijn!
13. Zondagsheiliging
14. Groeien in Christus
15. Als één lid lijdt...
16. Heer, U bent mijn leven
17. Schuldig en toch vrijgesproken! *nieuw!*

De gemeenteschetsen zijn gratis te downloaden vanaf onze website www.bijbelstudiebond.nl/publicaties/gemeenteschetsen

Agenda

Themadag Stichting TijdVoorActie

Thema:	Navolging van Jezus Christus
Datum:	zaterdag 8 april 2006
Locatie:	Gereformeerde Hogeschool in Zwolle
Ontvangst:	9.30 uur koffie drinken
Programma:	10.00 uur-16.00 uur
Doelgroep:	jongeren (vanaf 16 jaar)
Kosten:	€ 5,- per deelnemer
Informatie:	www.tijdvooractie.nl

Vrouesaamtrekdrag van de Vrouwenbond van de Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika

Datum:	13 mei 2006
Plaats:	Bethal, Zuid-Afrika
Spreker:	Dr. Neel du Preez
Onderwerp:	Hoe ga je als christen om met ziekte?
Informatie:	mc@edcur.rau.ac.za

Persbericht

Jubileum mannenvereniging Zwolle

De mannenvereniging 'Schrift en Belijdenis' te Zwolle-Centrum bestaat – zo de Here wil – op 23 maart a.s. 80 jaar. Samen met oud-leden en belangstellenden willen we dit graag feestelijk gedenken.

Daarom hebben we vele oud-leden en belangstellenden aangeschreven, maar we weten niet of we iedereen hebben bereikt. Bent u oud-lid van onze vereniging en heeft u geen uitnodiging gehad, dan nodigen wij u langs deze weg uit voor een feestelijke samenkomst op dinsdagavond 4 april 2006 om 20.00 uur in een zaal van de u welbekende Plantagekerk. Ontmoeting en begroeting met koffie vanaf 19.30 uur. Op het programma o.a. geschiedenis van onze vereniging en als hoofdonderwerp een inleiding door dr. Pieter Vos, docent aan de GH te Zwolle over de grote christelijke denker Dietrich Bonhoeffer (dit jaar herdenkingsjaar).

Hartelijk welkom. Wilt u zo vriendelijk zijn om u van te voren aan te melden bij de secretaris br. W.J.A. Driesens (tel. 038-4535579 of e-mail archieff@plantagekerk.nl) of bij de voorzitter br. H. Hooiveld (tel. 038-4535470)?

Namens de mannenvereniging,
W.J.A. Driesens, secr.

Gereformeerde Bijbelstudiebond
www.bijbelstudiebond.nl

BESTUUR

Mevr. W.A. v.d. Jagt, voorzitter
Weversingel 26, 3811 GK Amersfoort,
tel. (033) 472 83 54
e-mail: w.vdjagt@bijbelstudiebond.nl

Mevr. A.A. Heerema-v.d. Beek, secretaris
Oude Middelhorst 56, 9753 BS Haren,
tel. (050) 534 20 39
e-mail: a.heerema@bijbelstudiebond.nl
(Voor aanmelden/opheffen/splitsen/samenvoegen
van verenigingen en overige stukken)

Dhr. W.H. van den Brink, penningmeester
Agnietenhove 33, 3834 XA Leusden, tel. (033) 494 68 31
e-mail: w.vdbrink@bijbelstudiebond.nl

Dhr. Th. Berends, mevr. C. Beugelink-Aalbers,
dhr. D.T. van Houdt, mevr. F. Toonstra-Hulzebosch,
mevr. E.S.G. Voet-Kloosterman

ADMINISTRATIE

Voor abonnementen, wijzigingen in ledenbestand
en/of adres secr./penn. van de verenigingen
Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum, tel. 050-301 36 36,
e-mail administratie@bijbelstudiebond.nl
Gironummer: 83 94 84 t.n.v. Geref. Bijbelst. Bond te Bedum

COMMISSIE BIJBELSTUDIEUITGAVEN

Mevr. H.G. de Ruiter, *contactadres*
Campferbeekstraat 23, 7721 EL Dalfsen, tel. (0529) 43 41 68
e-mail: a.deruiter@bijbelstudiebond.nl

THEMACOMMISSIE

Mevr. H. Boersma-van Pijkeren, *contactadres*
De Egge 11, 8091 NS Wezep, tel. (038) 376 55 44
e-mail: h.boersma@bijbelstudiebond.nl

REDACTIE

Mevr. J.I.J. Slings-de Vries, *eindredacteur*
Berkengarde 18, 2742 TS Waddinxveen, tel. (0182) 61 00 44
e-mail: i.slings@bijbelstudiebond.nl

Mevr. M.C. Kwey-Haasdijk, *redactiesecretaris*
Soerendonk 33, 3823 AN Amersfoort, tel. (033) 455 95 57
e-mail: m.kwey@bijbelstudiebond.nl

Ds. S.W. de Boer, dhr. H. Bouwmeester,
drs. G.J. van Enk, mevr. B.M. Hoeksema, mevr. W.A. van der Jagt,
mevr. N. van der Mijden-Groenendijk

ABONNEMENTEN WEGWIJS

Particulier abonnement per jaar € 15,-.
Opzeggen voor 1 december.
Prijs voor leden € 12,50, en voor dubbelden € 7,50.
Lose nummers verkrijgbaar door overmaking van € 2,-
op gironr. 83 94 84 t.n.v. Geref. Bijbelst. bond te Bedum
onder vermelding van 'WEGWIJS' met jaargang en nr.

WEGWIJS is ook op cd en in braille verkrijgbaar.

Informatie en opgave:
CBB, Chr. Bibliotheek voor Blinden en
Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo. Tel. 0341 - 565499

Na overleg met de eindredactie is
overname van artikelen mogelijk

Thema: Gods wil en toelating

51	OP WEG Stage
53	WOORDWIJS Gods leiding in mijn lijden
57	VERKENNING De zin van het lijden
59	KOPPELING Je hoeft niet bang te zijn...
62	SPREKEND In gesprek met Wennie Evers over haar boek <i>De Rode Draad</i> 'Door deze platen kom je steeds weer uit bij het Woord'
64	VRAGENDERWIJS Polygamie: droom of nachtmerrie
67	OOK GELEZEN
71	JAARVERSLAGEN BESTUUR EN COMMISSIES

Thema's volgende nummers:

april/mei	De drie-enige God
juni/juli	Een postmoderne kerk?
augustus/september	Gewoon vroom
oktober	De doop

Vormgeving:
Opmaak/druk:
Foto's:
ISSN-nummer:

Ons Reklame, Sauwerd
Scholma Druk, Bedum
Dick Hekman, Zwolle
0929-2136